

Роман ГРИЦЬКІВ

ПОЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ МИРОСЛАВА ПРОКОПА (1944 Р.)

Необхідною умовою успішної діяльності кожного визвольного руху є адекватна оцінка ситуації у власній країні та за її межами. В історії українського народу відсутність або помилковість такої оцінки досить часто зумовлювала до поразки, особливо – у час вирішальних геополітичних та соціальних перетворень.

Мирослав Прокоп

Пропонована читачам “Політична доповідь” Мирослава Прокопа – “Володимира Орловича”, виголошена на Першому великому зборі УГВР у липні 1944 року, є однією з найважливіших спроб осмислити геополітичну ситуацію та становище в Україні напередодні завершення Другої світової війни.

До сьогодні, через невідомі причини, було опубліковано лише два останні розділи доповіді¹, що, порушивши цілісність праці, у підсумку позбавило її належної уваги з боку науковців і громадськості.

“Політична доповідь” складається з чотирьох розділів. У перших двох висвітлено зовнішньополітичну ситуацію та стан українського питання у світі, натомість в інших розглянуто становище українського суспільства й політичні завдання українського визвольного руху.

Слід наголосити, що робота Мирослава Прокопа належить до тих аналітичних творів, які за своєю природою покликані бути основою для

¹ Орлович В. Політична доповідь на першому Великому Зборі УГВР // Літопис УПА. – Т. 26: Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта: Документи і спогади / Зібрав Є. Штендера, Ред. П. Й. Потічний. – Торонто–Львів: Видавництво Літопис УПА, 2001. – С. 518-557.

створення програми державної політики. У цій праці чільний діяч ОУН не оминув жодного актуального на той час політичного питання. Зокрема, розглядаючи геополітичну ситуацію, він змодельював можливі, на його думку, варіанти завершення війни та взаємини, що встановляться між її учасниками. Водночас, автор досить вдало оцінив вплив цих процесів на розвиток і вирішення українського питання. Також, зосередившись на проблемі внутрішньо української ситуації та завдань визвольного руху, Мирослав Прокоп комплексно висвітлив історичні, соціальні та політичні особливості розвитку українського суспільства. У результаті цього аналізу, діяч поставив перед визвольним рухом низку завдань, вирішення яких забезпечувало б не лише перемогу над більшовицькими та гітлерівськими загарбниками, але й повноцінний розвиток української державності.

У цілому, праця Мирослава Прокопа є яскравим прикладом політичної аналітики, яка, відображаючи особливості своєї епохи, дає нам можливість цілісно, з історичної перспективи осмислити становище українського визвольного руху напередодні завершення Другої світової війни.

Володимир Орлович

ПОЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ

Зміст:

1. Зовнішньо-політична ситуація.
2. Зовнішньо-політичне положення української нації.
3. Внутрішньо-українська ситуація.
4. Наші завдання й питання всеукраїнського верховного політичного керівництва.

--- червень ---
1944.

I. ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ.

Найбільш характерною рисою сучасної війни є невиклярованість її ідейних і політичних фронтів. Вправді в пропагандивно-політичній фразеології воюючих сторін існує в сучасний період війни спільна ідея, спільна політична платформа й спільні цілі кожного з двох великих таборів. Теоретично воюють великі альянтські демократії проти розбійницьких авторитарних систем Німеччини, Японії й Італії. Так це окреслює альянтська пропаганда. Німці, знову, називають сучасну війну війною молодих народів, зокрема Європи проти жидівсько-большевицько-плутократичного союзу.

Та річ не в тому, як окреслюють себе ворожі воюючі табори. Річ у тому поскільки в нутру самих воюючих народів таборів існує єдність ідеї, політики та воєнних цілей. Бо саме це являється вирішальним питанням для дальшого її остаточного перебігу та закінчення.

І коли з цього боку розглядати проблеми сучасної війни, то треба зразу ствердити, що ані ідейної ані політичної єдності всередині поодиноких воюючих сторін таборів немає. Но що собою уявляє напр. англо-американсько-советський блок. За які спільні ідеї й цілі він воює.

Коли відповідати на це питання, то треба ствердити основну розбіжність не тільки ідей, але також реально-політичних цілей поодиноких союзників. Річ не тільки в тому, що Англія й Америка це демократичні системи, а СРСР система наскрізь авторитарна. Цей момент ніколи не був вирішальним при формуванні воєнно-політичних блоків. В час найбільшої гостроти релігійних питань союзничали католики з протестантами проти других католицьких держав, а, якщо йде про устророві різниці, то вільнодумна Франція не вагалася ввязатися з найбільш реакційною російською тюрмою народів.

Вирішальним натомість є те, що за ідейно-устроровими різницями криються різниці, а то й виразні противенства, розбіжності та суперечності реально-політичної натури. Бо тяжко погодити Англії й Америці їхні інтереси з інтересами імперіялістичної Москви, що її апетити в сучасній війні сягають далеко поза межі тих претензій, які ще кілька десятиріч тому висував білий Кремль. Тут проблема стоїть вже не тільки на Дарданелях, на близькому Сході, на Балканах, Балтиці та Фінляндії. Сьогодні большевицька Москва стає вже щораз твердшою ногою на африканському континенті й у Італії. При тому, кожному ясно, що це тільки випадові бази для окупації цілої Європи та всесвітньої большевицької революції. Тут вже йдеться про терени, які безпосередньо або посередньо зачіпають за життєві артерії британській імперії. Також для майбутніх інтересів американського капіталу таке московське просування на захід і південь буде загрозливе. – Бо як в такій ситуації могло б дійти до порозуміння між сучасними союзниками в час розвалу їхнього спільного німецького противника. Чи не йде тут про

противенства, яких розв'язку можуть дати не дипломатичні канцелярії, але власне генеральні штаби. Отже третя світова війна на овиді.

Єдності ідей і воєнних цілей немає також в другому – німецькому таборі. З Японією лічить Німеччину спільний англо-американський ворог. Але голосно колись реклямована співпраця й співбіжність політичних і мілітарних дій обох держав сьогодні стала менше голосною й на практиці її успіхів не видно. Англо-американський блок показався достаточо сильним, щоб вдержувати свої позиції й на німецькому й на японському фронтах. Крім того, на відносинах між Японією а Німеччиною лежить тінь большевицько-японського порозуміння.

На європейському континенті єдність цілей не виглядає краще. Це зрозуміле, коли зважити, що йде про спілку між імперіалістичною німецькою потугою, а відносно слабими європейськими державами, себто т.зв.німецькими союзниками. Різниця у відношенні сил між поодинокими партнерами занадто велика, щоб можна було говорити про єдність. Це радше примусова ситуація менших держав, в якій вона знайшлася у своїйому відношенні до Німеччини. В перших роках війни вони були змушені йти з Німеччиною, себто дати себе добровільно німцям окупувати та прийняти німецьку контролю. Бо яка була б їхня співучасть у добичі, якщо б німці виграли війну. Є ясним, що гітлерівська Німеччина з ніким була б не ділилася добиччю, не виключаючи Італії.

Сьогодні примусова ситуація союзних держав, зокрема Балканів, опирається крім того на спільній небезпеці перед большевизмом. Це без сумніву здоровіша основа союзу. Нічого дивного, що цю карту намагається Німеччина зараз для себе виграти. Це остання німецька політична шанса й нею будуть німці пробувати шахувати своїх ворогів, зокрема альянтів і поневолені європейські народи. При тому вони будуть старатися використати для себе примусові ситуації, в яких знайшлися зарівно альянти, як і всі європейські народи, загрожені большевизмом.

З другого боку також Німеччина знайшлася в сучасний період війни в певному примусовому положенні, що заключається в сліпому куті, в який зайшли німці, що є зараз змушені з одного боку нести на собі тягар боротьби з большевизмом, з другого діставати дошкульні удари нарівно від альянтів, як і від поневолених народів, що чейже не менше Німеччини загрожені московським імперіалізмом.

Примусові ситуації, що в них найшлися воюючі сторони є одною з найбільш характерних рис сучасної війни. В основі цього лежить дотогочасне невикристалізування воюючих партнерів, сперте на ідейних і політичних розбіжностях між ними. Треба сподіватись, що ідейно-політичне викристалізування й розподіл політичних фронтів, принесе також нові військові fronti. Щойно тоді прийдуть *вирішальні* мілітарні удари, що принесуть кінець сучасній війні.

Но перегляньмо позиції поодиноких воюючих сторін.

Німеччина.

Не приходиться багато говорити про імперіялістичні цілі націонал-соціалістичної Німеччини в сучасній війні. Вони надто добре знані й сьогодні надто вже нереальні, щоб про них говорити.

Німці зробили характерну для пруської ментальності спробу перебудувати цілу Європу на касарняний лад, з тим, що самотніми повноправними жителями тієї казарми мали б бути вони, як представники т.зв. вищої раси. Можливо, що діяв тут також приклад англійської колоніальної системи. Тоді однак факт, що колоніальні експерименти з Африки чи Індії хотіли німці перенести в Європу, свідчатиме про їх політичну примітивність та про брак знання європейських народів.

Для нас, однак, сьогодні з кількарічної перспективи важне одне ствердження: сучасна імперіялістична війна, а зокрема німецька колоніальна система поневолення, показали *величезну життєздатність і живучі сили народу всіх європейських народів заходу і сходу*. Жоден з них не погодився з поневоленням і зразу підняв боротьбу проти окупанта. Оця живучість національної ідеї і всіх поневолених народів – це один з дуже серйозних політичних факторів, що його треба враховувати при розгляді можливого дальшого розвитку подій в Європі. Це не двозначна пригадка для всіх, хто схоче стати наслідником німецьких імперіялістичних планів.

Які зараз позиції Німеччини. Чи Німеччина стоїть напередодні мілітарного і політичного розвалу.

Завдяки величезним мілітарним ударам протягом минулого року, німці були змушені зрезигнувати з широких східноєвропейських просторів, себто з невичерпаних сирівцевих баз, так дуже потрібних для ведення війни. Сьогодні існує вже безпосередня загроза втрати найвартніших хіба для воюючої Німеччини румунських нафтових піль. Нічого дивного, що з великою завзятістю німці бороняться перед вимаршем большевиків у глибину Румунії. Тим однак не менше, як подають альянти, вони, завдяки своїм налетам, обнизили вже видатність Плоешті на 25%. Коли ж до того додати еспанські зменшені доставки вольфраму, що було накинене Еспанії в останньому договорі з альянтами, та турецькі обмеження експорту хрому до Німеччини, то ясно, що з господарського боку, зокрема коли йде про воєнну продукцію, Німеччина може стояти перед дуже грізною ситуацією.

Ми, однак, не знаємо, наскільки великі є ще запаси Німеччини та наскільки існуючі недостачі може заповнити німецький винахідний промисл. Но можна прийняти, що з втратою сирівцевих баз мусіли німці давно рахуватись.

Ми вмисно наголошуємо *економічні* питання, бо вважаємо, що попри нищення воєнного промислу й німецьких комунікаційних шляхів альянтськими повітряними налетами, господарські недостачі можуть стати серйозною причиною німецького заломання.

Очевидно, мілітарні удари на сухопутних фронтах це також показники послаблення німецької воєнної машини, зокрема, коли йде про людський матеріал. Його Німеччині нестаток.

Але звування зовнішніх фронтів на Сході дало змогу німцям згрупувати свої сили на менших теренах та поменшило непористі розсіпування на великих просторах. Це видно на твердшому німецькому опорі в м. квітні 1944 р. На лінії Серету та Прута, ніж це було напр. на Дніпрі чи Волзі. Звичайно, що грають тут ролю також політичні моменти. З другого боку недовідності розтягнення сил на великих просторах відчули також большевики, не зважаючи на те, що їх людські резерви багато більші, як у німців.

В половині червня 1944 р. большевики приступили до нового наступу. Почали його на півночі, на фінляндському відтинку. Політично це зовсім оправдане. Йдеться про вилучення Фінляндії з війни та створення випадової бази на Скандинавію, бази, скерованої не тільки проти Німеччини, але також проти альянтських союзників.

На цьому, однак, місці нам іде про іншу справу, іменно про те, наскільки новий большевицький наступ на сході може довести до мілітарного заломання Німеччини. (Яким, що він буде поширяться, та зійде з півночі також на південь). Большевики будуть пробувати щастя остаточно розвалити німецькі східні армії, послабленні відтягненнями на захід контингентами. Чи можна тут сподіватись початку мілітарного кінця Німеччини.

Всупереч воєнно-стратегічній німецькій тезі з минулих трьох років про те, що війна вирішиться на східному фронті, наступила зараз в німецькому проводі повна переставка та визнання, що остаточно про результат війни рішить таки західний фронт. Тому там будуть німці старатись вдержати свої позиції за всяку ціну. Тим однак не менше це не означає, що німці можуть допустити до повного ослаблення східного фронту коштом заходу. Треба сказати, що – якщо німцям не вдасться зговоритись з большевиками – вони будуть старатись вдержати свої позиції далеко поза власними етнографічними кордонами й то в першу чергу з господарських та воєнно-стратегічних оглядів. Решта українських західних земель і польські землі – це серйозний господарський фактор, зокрема, якщо йде про прохарчування Німеччини. Воєнностратегічно простір між болотами Прип'яті а Карпатами – це брама в Європу і випадна база через Карпати до балканських союзників, що лучило б зі собою серйозні небезпеки також політичного характеру. Ці останні, себо політичні моменти рекомпензуються однак на користь Німеччини з моментом большевицької окупації решти України й частини Польщі фактом перехоплення знову в німецькі руки української й частинно польської проблеми. Бо що українці й поляки будуть воювати проти большевиків – про це німці знають і схочуть це для себе використати. Знають також про це англійці й тому для них большевики навіть на Вислі не є ще серйозною загрозою. Тому, якщо вилучити господарські моменти, то треба

сказати, що самі політичні огляди не будуть здержувати німців перед тим, щоб вони – змушені до того натиском Червоної Армії, – не відступили поза Вислу. Навіть однак це не означатиме повного мілітарного краху німецьких армій на східньому фронті.

Бо ключ ситуації пересунувся зараз на захід.

Як же там треба оцінити мілітарне положення Німеччини.

Передтим декілька слів про південний італійський фронт.

Як воно не дивно, але власне Гітлеру, який гостро засуджував цісарський провід за ведення двофронтової війни, а сам почав в 1939 р. війну з наче б то безпечними плечима, приходиться зараз воювати на три фронти. Німецька політика і дипломатія останніх років показалася найбільш нездарною в світі. Вона, замість полегшувати німецькому воякові його боротьбу, приспороє йому нові фронти. Бо ось власне у висліді туполобої німецької політики наростає в Європі ще один дуже небезпечний підпільний фронт, що значить четвертий фронт боротьби проти Німеччини.

Вже самі ці факти пересуджують майбутню німецьку катастрофу. Вони однак нічого не говорять про можливі реченці. Німці будуть боротись завзято аж до повної безвиглядності їхньої боротьби.

Італійський фронт – це в першу чергу величезний *політичний* удар в Німеччину та випадова база альянтів для їх дальших операцій на півдні Франції й на Балканах. Кессельрінг держить фронт на півдні невеликою кількістю дивізій і треба приймати, що в остаточності він буде зіпхнений на півночі на давні позиції з першої світової війни. Така війна може ще довго затягнутися і не принести вирішальних мілітарних ударів Німеччині. Але *політично*, кожний відступлений німцями квадратний кілометр італійської землі – це повільна загибель італійської імперії, не так давно ще гомінкого партнера осі. Так безгомонно сходить в забуття Мусоліні й його велике діло. Для німців це дальший крок в їх політичному усамітненні.

Італійський фронт служитиме без сумніву альянтам для випадів на південь Європи, себто на Францію й Балкани. В цей спосіб німців будуть брати на заході й сході Європи в два кліщі. Більш небезпечними будуть без сумніву кліщі французькі. Там армії Монтгомері з півночі – Александра з півдня будуть змагати до того, щоб подати собі руку та злучити оба рамена наступу.

Кориснішою може бути для німців ситуація на Балканах, навіть у випадку альянтської інвазії. Бо там перетинаються вже сьогодні англо-советські інтереси й там вдалося німцям кинути проти Тіто не тільки Нодіча і Паволіча, але також Михайловіча. Це без сумніву буде послаблювати безпеку інвазії для німців. Бо насправді всі тамошні групи стануть на стороні Англії проти німців, але наступ большевиків з півночі від Румунії дозволитиме німцям грати.

Врешті західний фронт.

Хоч як обіщували собі німці великої поразки альянтів на т.зв. атлантийському валі, практика показала, що оцей вал був в певній мірі також пропагандою, мабуть такою самою, як і т.зв. нова відплата зброя ч: І. Аліянтам вдалося вал проломити та станути твердою ногою на континенті, звідки їх німці не зможуть вже викинути. На одну шансу німці ще правдоподібно числять: на велику континентальну битву на внутрішніх полях Франції, в стилі 1940 р., в якій вони мали б зламати хребта інвазійним арміям. Але як досі показала практика Африки й Італії, німці такої континентальної битви не зуміли б виграти. Вправді тут вони ближчі свого материка, але ближче його також і англійці. Тому треба прийняти, що альянтські акції на заході будуть мати радше характер повільного оточування Німеччини й звужування її фронтів аж до етнографічних німецьких кордонів. Є ясним, що такий перебіг мілітарних дій займе ще не мало часу.

Зробім висновок, що до мілітарного положення Німеччини. Отже не зважаючи на великі теренові втрати, що їх понесла Німеччина в минулому році й ще їх несе зараз, не можна прийняти, щоб німецькі армії були вже дуже близькі повного мілітарного краху. Серйозною загрозою для німецької воєнної машини треба визнати витрати з альянтських налетів та господарські нестачі, що стануть одною з поважних причин німецької програної. Сучасні наступальні дії альянтів і большевиків принесуть даліше звужування територій окупованих німцями, рівночасно однак будуть допроваджувати до розпорощення німецьких сил (Балкани, Норвегія). Тим, однак, не менше вони будуть мати характер затяжних боїв.

Дальшою серйозною загрозою мілітарних спроможностей Німеччини буде зростаючий на силі четвертий підпільний фронт поневолених народів.

Цей момент разом з політичною безперспективністю для Німеччини, що поволи доходить до свідомости німецького солдата, впливатиме негативно на його мораль. Це дальша дуже важена основа німецького заламу. Тяжко прийняти, щоб непрактикована досі здача кількох укріплень більшого стилю (Вітебськ, Орша, Могилів, Шербург) не мала в основі побіч моментів звичайної фізичної переваги, також елементи послабленої моралі німецького жовніра. Так, однак, зразу треба зазначити, що німецький жовнір навіть з послабленою мораллю – це дисциплінований боєць і напевно нездібний до відмови послууху та револьти.

У звязку з тим стоїть справа німецького морального заломання в запілллю, себто в самій Німеччині. Причин до того є доволі. В першу чергу альянтські налети, в другу – величезні втрати на фронтах Сходу й Заходу.

Але вирішальним для революції є не зовнішні причини, але духовість даного народу. Німці, революції ширших розмірів, в стилі впр. Французької, ніколи не зробили. Вони надто великі легалісти, щоб іти проти пануючого режиму. Крім того вони дуже дисципліновані й думають стадом. Проти пануючої системи їм тяжко піднятиись навіть психічно. До чого здібні вони на

практиці, про це вчить оперетновий характер т.зв. німецької революції 1918 року. Це зрозуміли мабуть також англійці, які сьогодні зовсім закинули пропаганду внутрішньої революції в Німеччині, на яку ставили вони на початку війни. – Крім цього серйозною перепоною революції є внутрішній німецький політичний режим, перед яким дрожить кожний обиватель Німеччини. Тому заломання внутрішньої німецької моралі треба враховувати як наслідок повної мілітарної катастрофи, що вже сама собою стане основою упадку Німеччини.

А тепер *політично*.

Політично Німеччина програла найдалі в 1941 р., себто тоді, коли остаточно відкрився імперіялістично-колоніальний характер її воєнних цілей. Історія знає мало випадків, щоб так скоро компрометувалась якась політична система. Її нежиттєздатність яскрава тимбільше, що була вона підперта силою найбільшої мілітарної потуги світа. Тим не менше муіла валитись. Стара талейранівська правда про те, що на багнетах сидіти не можна, справдилася не перший зрештою раз в історії.

Тим не менше робили і тепер це робить німецька гітлерівська система розпучливі спроби ще в останньому моменті політично себе реабілітувати. Ці німецькі спроби звязані не так з якимсь хитрим німецьким маневром, бо на таке німецькі політики замало інтелігентні, але вони впливають із самого розвитку об'єктивних подій.

Тут йдеться про дві справи:

1) про відступ німців зі Сходу й загрозу большевицького заливу Європи і про

2) інвазію та західний фронт.

Ми вже сказали, що підчас коли в 1941 р. примусова ситуація німецьких менших союзників заклочалася в самому факті німецької сили й тому вони були змушені йти з німцями, то сьогодні, попри цей елемент, доходить ще загроза большевизму, яка в 1944 р. стала зовсім реальною. В цей спосіб Німеччина, в силу розвитку умов, стративши на фронтах, – політично зискала. Чи це означає відбудову довіри Німеччини серед її менших союзників та поневолених нею народів. В ніякому разі. Абстрагуючи навіть від того, що така відбудова довіри мабуть вже неможлива, німецька система дослівно нічого не зробила в тому напрямі. Німецька політика така сама зараз, як була два роки тому. Бо годів впр. серйозно трактувати німецькі залицяння до українських повстанців по той бік фронту, в цей час коли по цей бік фронту цих же повстанців прилюдно розстрілюють.

Тому треба також прийняти, що ніяких ілюзій в тому напрямі немає ані в балканських чи балтійських народів, ані серед поневоленого Сходу чи Заходу. Тим, однак, не менше існує один факт, – а це що так як досі, німецька армія є одинокою мілітарною силою, що здержує большевиків. Це створює основу для німецької гри.

Цей фактор обіцували собі німці скріпити ще одним моментом, а це *інвазією*. Можна прийняти, що з політичних моментів німці навіть прагнули інвазії. Вони іменно числили на те, що інвазія буде невдалою, або принаймні не дійде до більших розмірів, так що виду того, Німеччина стане в очах всіх європейських народів, зокрема поневолених Німеччиною, одинокою реальною силою, яка може протиставитись Росії та що в виду того всі надії на Англію, як на захисника народів перед большевизмом підуть в нівець.

Та прийшла інвазія й німецькі надії частинно вже завели. Німці інвазійних армій не розбили. Вправді це не значить те, що альянти будуть охочі й спроможні рятувати європейські народи перед большевизмом, бо альянтам до Висли чи Пруту не дуже далеко, але це також не скріплює позицій Німеччини та не доведе до вичікуваного німцями перевороту в політичному обличчі Європи на їх користь, бо: німецької моралі треба враховувати як наслідок повної мілітарної катастрофи, що вже сама собою стане основою упадку Німеччини.

А тепер *політично*.

Політично Німеччина програла найдалі в 1941 р., себто тоді, коли остаточно відкрився імперіялістично-колоніальний характер її воєнних цілей. Історія знає мало випадків, щоб так скоро компрометувалась якась політична система. Її нежиттєздатність яскрава тимбільше, що була вона підперта силою найбільшої мілітарної потуги світа. Тим не менше мусіла валитись. Стара талейранівська правда про те, що на багнетах сидіти не можна, справдилася не перший зрештою раз в історії.

Тим не менше робили і тепер це робить німецька гітлерівська система розпучливі спроби ще в останньому моменті політично себе регабілізувати. Ці німецькі спроби зв'язані не так з якимсь хитрим німецьким маневром, бо на таке німецькі політики замало інтелігентні, але вони випливають із самого розвитку об'єктивних подій.

1) німецька гітлерівська система надто вже скомпрометована в очах всіх народів і вони, не довіряючи їй, не підуть добровільно битись за Німеччину навіть проти большевиків, бо до того спільного походу проти Росії вони могли б стати тільки з таким партнером, який у випадку перемоги, гарантував би їм свободу. А то не можна ждати від німців;

2) бо всім європейським народам відомо, що розміри й напрям майбутніх наступів альянтів зумовлені оглядами на советського союзника, себто бажанням з одного боку вдержати його якнайдовше при собі, а з другого не допустити до його за далекого просування на захід.

Чи в такій ситуації можна вважати положення Німеччини політично безвихідним. Чи Німеччина засуджена вже на повільне звужування її фронтів та назріваючу катастрофу. А зокрема, чи буде майже 90-мільйоновий нарід бездільно приглядатись її зближенню.

Без сумніву, перед усього німці, згідно з їх ментальністю, що покланяється єдино фізичній силі та негує моральні й політичні моменти, будуть ставити скажений опір ворожому наступові. Такий вихід найбільш підходящий німцям. Тут присвічує ім Сталінград, Корсунь, Туніс, Кассіно, Тарнопіль. Але й тому можуть бути виломи, бо, як сказано, ось нпр. Чербург, Вітебськ, Орша і др.. відносно скоро піддались.

Це одне. А друге – це можливі німецькі маневри. Вони [**не відчитане слово.** – *Ред.*] із непорозумінь в аліянтському таборі.

То коли б єдиною ціллю аліянтів (разом зі Советами) було розбиття Німеччини, то без сумніву доля Німеччини була б вже припечатана. А так не є. Звичайно, що не значить, що німці не програють, навпаки, але попри це є для них можливість рятувати себе від катастрофи, себто від цілковитого знищення.

Ці дві можливості це:

а) порозуміння з Англією,

б) порозуміння чи капітуляція перед Советами.

Якщо б в німецькій пропагандивній метушні про т.зв. оборону європейської культури перед варварством большевизму була хоч крихта правди, то не було б для німців простішого виходу, як порозумітися з Англо-Америкою для спільної боротьби з большевиками.

Але так не є. Бо тоді німці мусіли б зрезигнувати від своїх імперіалістично-розбійницьких планів поневолення європейських народів, а того вони не хочуть. Трудність такої розв'язки лежить крім того в сучасному гітлерівському режимі. Є ясним. Що порозуміння з Англією могло б прийти найлегше при зміні політичного режиму, або при військовій диктатурі. Для сучасного німецького режиму – це означає революцію. А до революції, як сказано, німці здібні найменше. Зрештою тут діють прямо утилітарно-еґотичні інтереси кількох мільйонів партійців, для яких революція означає кінець їхньої зворотної кар'єри та дуже сумні особисті перспективи. Тут і показується вся безглуздість в стилі гітлерівського, що в найкритичнішій для народу ситуації не дають йому з неї вийти. Це, очевидно, ні чому не поменшує користей з авторитарного режиму для народу в час війни.

Що дає німцям європейський ССРСР (бо власне до збільшевичення Європи тоді дійшло б). Є очевидним, що німці з їх колосальним третім станом, з їх промисловістю, з їх інтелігентською та робітничою верствою, а зокрема з пруською мілітарною традицією стали б дуже скоро одною з провідних націй в такому європейському творі. Зрештою німці Росією вже раз володіли. Навіть деяка частина зненавидженого ґештапівського апарату врятувала б себе, як нові службовці НКВД. Це саме партійні головорізи, якими Сталін не погордив би. Він напевно не вів би проти німецької інтелігенції такої боротьби, як проти української. Зрештою німці стали б дуже скоро наскрізь державницьким елементом, бо їхня позиція зовсім інша, як наша.

Такі є можливості сучасної Німеччини й сучасний режим напевно буде старатися для себе її виграти. Вони заключаються в тому, що ми на початку називали ідейно-політичною повиклярованістю сучасних фронтів. Коли Німеччина втратила вже позицію самостійного імперіального чинника, то у висліді неоднородности цілей і альянтів і советів, за німцями забезпечується позиція серйозного язичка при вазі, що може перерішувати сторону одної або іншої сторони. Німеччина перестала бути вже самостійним субектом, що вирішає про дальший розвиток подій, але її сучасна позиція між двома ворожими її імперіялізмами дозволяє їй на досить широку гру. Тому з цього боку розглянувши ситуацію, не можна назвати положення Німеччини катастрофічним. Це впливає з факту, що зараз і положення альянтів і совітів і поневоленних народів, гноблених німцями, але загрожених також більшовиками є дуже складне. В цей спосіб всі, так сказати ідуть на одному возі. Про це німці добре знають. Вони зокрема знають, яку оточуючу таємну гру грають совети і альянти, і тому будуть старатися в відповідний час це для себе скапіталізувати.

Тут треба з'ясувати найважливіші позиції советів в сучасній війні. Совети вступили до сучасної війни в ім'я здійснення цілей більшовицької революції в Європі й світі взагалі. Ославлену декларацію Пат'омкіна з 1785 р. в Парижі про те, що з майбутньої війни вийде советська Європа, так, як з попередньої виїшла советська Росія, не можна приймати тільки як недискретну, тактичну, заяву дипломата, але як принципіально кредо Кремля. Зрештою але в часі війни, бо в 1940 р., назвав Сталін Червону Армію збройним раменом всесвітньої революції.

Тактично план більшовиків був простий: дати змогу капіталістичним країнам достаточо скривавитися у взаємній різні, а самому зібрати сили та у відповідний час вдарити. Зібранню сил і підготові війни служили всі три сталінські п'ятилітки, бо ціла промислова й аграрна політика Кремля йшла від багатьох років під кутом підготовки війни.

Але сталося інакше, як планував Сталін. Більшовики були змушені вдатися у війну скорше, як того вони бажали. Противники не були не те що послаблені, але навіть сильні. Тільки безприкладна глупота німецької політики врятувала Сталіна від катастрофи. Вона створила також основи для сталінських протиударів, отже для широкої партизанської акції на тилах Німеччини й мобілізуванню настроїв мас проти німців, зокрема на Сході, та для створення в більшовицькому запіллі атмосфери оборони батьківщини перед страшним гітлерівським загарбником. Від матеріальної катастрофи рятували більшовиків альянтські доставки. Сьогодні тяжко сказати наскільки Сталін грав, коли протягом 1942 р. [**не відчитані слова.** – Ред.] про горязчу катастрофу та домагався нових поставчань. Можливо, що була це гра така, як в 1939 р. з Фінляндією, обчислена на обман капіталістичного світа. Певним однак є, що в той час положення Кремля було дуже тяжке.

Але скоро прийшла поправа. Можна сказати, вона прийшла за скоро, так, що в запамороччені від успіхів большевики не збереглися перед тим, щоб не поповнити декілька кардинальних політичних промахів. Всі вони сходяться до одного факту, а саме до того, большевики надто вже скоро відкрили свої імперіялістичні заміри перед світом, зокрема перед своїми аліянськими союзниками й перед “визволеними” ними народами та почали їх безоглядно реалізувати. Це мусіло насторожити зарівно приятелів, як і ворогів.

Бо навіть, якщо прийняти, що в ім'я своїх воєнних цілей аліанти відступають большевикам Фінляндію, Балтійські Держави, ЗУЗ і половину Польщі та Румунії, коли навіть вони годяться на якісь російські концепції на Балканах, то за ні яку ціну вони не схочуть пустити Сталіна на Суез, до Каїра, в Північну Африку й у Італію. А власне туди прямують большевицькі імперіялісти, там вони думають усадовитись і звідтам організувати даліші випадки. Коли б большевики пішли далі по цілій лінії, то справді треба б спитати, за що властиве аліанти, а зокрема Англія, воює, бо ж винищуючи Німеччину, вона тягне собі на плечі, не менше грізного противника. Напевно не з доброї волі пускає Англія Вишинського й Богомолова на свої найважливіші позиції, а тому – що, як виходить – ще сьогодні намагається вдержати якнайдовше при собі большевицького союзника, як одинокого гаранта мілітарного положення Німеччини на лопатки. Що цей експеримент може дорого коштувати англійців, зокрема коли йде про соціально-економічну структуру їх материка й колоній та що аліанти в своїй грі з большевиками також можуть перерахуватись – це ясне. Але яким є, що безпардонна політика московського імперіялізму на півдні Європи – його демаскує та підточує його впливи й серед народів, в яких є симпатії до Росії (нпр. Сербі) і серед тих, що орієнтуються на большевизм. Найважливіше при тому, що греблю большевицьким зазіханням ставлять у власному вже інтересі аліанти на кожному можливому терені. Класичним того прикладом є історія Тіто, до якої аліанти зразу злучились, висилаючи туди своїх т.зв. інструкторів, себто розвідників, коли тільки зорієнтувались, що її ліквідувати не можливо.

Передчасне відкриття большевицьких карт зв'язане з їхнім недооцінюванням німецького противника. Не можна забувати, що інакше, як це було в 1941 р. з німцями, большевикам не вдалося досі ніде ліквідувати більших німецьких армій. З німецького боку це був передовсім відворот, зумовлений не тільки натиском большевиків, але також політичними моментами. Кореня німецьких армій большевики не знищили і з ними вони ще будуть мусіти зустрічатися. Перецінивши свої сили й недоцінивши сили противника, большевики відкрили передчасно свої карти перед аліантами й поневоленими народами.

Вкінці гра Кремля в отверті карти буде мати свої наслідки також на внутрішньому ринку. Як відомо, большевики, поза романовсько-вітчизняною фразеологією, поза суворовськими орденами й блахвалом про релігійну

толеранцію нічого нового масам не принесли. А нам відомо, що всі ці царські аксесорії зовсім обоягні советській масі. Їй важко було дізнатись чогось нового про колгоспи, про позицію робітника, тощо. Але тут власне кажучи, вона нічого нового не почула. В перших днях “визволення”, коли маси відітхнули від гітлерівського гніту, коли зокрема чекали побачити свої братів і чоловіків з Червоної Армії – ця справа відійшла на другий план. Кожний, однак, новий день більшовицької дійсності, з її усіма старими практиками мобілізуватиме населення *проти режиму*. Це кріпчатиме в міру продовження імперіялістичної війни, в міру того, як маса побачить, що Сталін кінця війни не знає та що в нього необмежені імперіялістичні цілі.

Оце наростання ворожих режимові настроїв мас, в парі з його компрометацією назовні – це серйозні елементи слабости большевицького імперіялізму. На тлі майбутніх політичних ускладнень в Європі, вони гра- тимуть вирішальну роллю при розвалі сталінської імперії.

В своїй політиці передчасно відкритих карт Сталін знайшовся зараз також у своєрідній примусовій ситуації. Він здає собі справу, що німецька армія ще доволі сильна та що завдати їй вирішального удару не так легко. Тому так дуже натискав він на другий фронт. Але не тільки тому Сталіну треба було другого фронту не тільки на те, щоб заломали з двох сторін силу Німеччини, але також щоб послабити небезпечного аліянтського союзника. Бо, як сказано вище, большевики планували колись так що капіталістичні держави повинні скривавитись в довгій війні так, щоб внутрішньо були готові для розкладової большевицької агітації, а тоді повинен прийти ССРСР зі свіжими, ненарушеними ще силами й добити всіх воюючих капіталістів та дати основи до світової революції.

А тим часом прийшло якраз навпаки. Знекровлені є Німеччина й ССРСР, а аліанти поза летунськими втратами й втрати кількох тижнів інвазії, стоять ще зі своїми могутніми арміями. Мати такого союзника – не дуже приємно. Тому Сталін нічого собі так дуже не прагнув, як власне, щоб аліанти порозбивали собі трохи голови на Атлантийському валі. Бо це означало б: 1) послаблення аліантів, 2) відтягнення німецьких резерв на Захід. Одне і друге дало б большевикам свобідну руку в Північній, Середній та Південній Європі.

В такій ситуації накладався погляд, що аліанти не повинні були робити інвазії, бо 1) вона крила в собі дуже серйозні небезпеки бути розбитим на побережжі німецькою обороною, 2) аліянтську невдачу могли б використати для себе большевики.

А однак аліанти на інвазію пішли. Так само як пішли большевики на літню офензиву, хоч здавалося, що повинні були ждати, заки аліанти скривавляться на заході. Так само, як в супереч дотогочасним відмовам дали большевики американцям легунські бази в ССРСР. Що все це означає. Ідеальна згода між союзниками. Чи може, за далеко посунені суперечності й обоцільне намагання за всяку ціну рятувати потрібний ще для обох сторін союз.

Заки відповісти на ці питання, розгляньмо позиції Англії й Америки.

Англо-американський союз.

Не улягає ніякому сумнівові, що однородних цілей немає також і в англо-американських союзників. Коли б навіть не вірити німецькій пропаганді, що Америка змагає до того, щоб переняти британську спадщину, то фактом є, що існує ряд точок зудару між англо-американським капіталом, та що поділ світа уявляє собі кожний з партнерів на свій лад.

Якщо йде про заінтересування Америки в сучасній війні, то їх можна схопити в трьох головних групах:

1. [не відчитане слово. – Ред.] Японія, Китай,
2. Північна Африка й Близький Схід,
3. Росія як далекосхідний партнер і Росія як європейський чинник.

Довгий час обстоювала Америка становище, що перш усього треба ліквідувати Японію, а тоді цойно вдарити на Німеччину. Але цю американську тезу вдалося англійській дипломатії перемогти. Америка вправді воює на Далекому Сході також, але рівночасно післала свої величезні контингенти в Європу, підчас коли участь Англії в далеко-східній війні, зокрема в морській, відносно невелика.

Часова переставка Америки на англійську тезу, зумовлена американськими інтересами на Близькому Сході та в Північній Африці, де йдеться в першу чергу про французькі колоніяльні посілости. Є зрозумілою справою, що Франція буде змушена платити ними за своє визволення альянтам. Але тут при розподілі оцих колоній зарисовується серйозні різниці між англійськими а американськими поглядами. Англія боронить суверенности французької колоніяльної імперії. Очевидно не з гуманітарних оглядів чи з любови до французького народу, але з власних інтересів. Бо, де лежать французькі колоніяльні посілости[?]. В першу чергу в Північній Африці та на Близькому Сході. А туди саме проходять життєві артерії британської імперії. Мати в таких посіlostях слабу Францію краще, як небезпечного американського конкурента. Тому англійці вже посередньо влізли до Ірану, а на Північну Африку боронять суверенних прав де Голя. Коли сьогодні на всіх тих теренах не доходить до отвертого англо-американського конфлікту, то це треба завдячувати советам, які туди також влізли й супроти яких англо-сакси тримають разом. В деяких теренах, як нпр. в Ірані устійнено вже розмежування впливів трьох імперіялістів.

Що до європейського военного театру, то головним предметом заінтересування є Росія. Перш усього Росія, як можливий союзник в боротьбі проти Японії, а відтак, як терен господарської експанзії.

На війну з Японією Росія досі не дала себе намовити. А вистачить подивитись на далекосхідну карту, щоб зрозуміти, як дуже Америці на тому залежить. Бо нпр. Сахалін і Владивосток – це ідеальні бази для американського летунства в боротьбі проти Японії. Де того не хоче допустити Росія. Чому. Бо вона резервує Японію як силу, що біля неї будуть ще довгий

час проливати свою кров аліанти, а друге, як майбутнього союзника на випадок, коли б аліанти захотіли одного дня піти походом на ССРСР.

Про це дуже добре знають аліанти, зокрема Америка. Зараз їм дуже залежить на Росії, як на протинімецькому чинникові й тому не мають вони даних намовляти Росію на війну з Японією. Але в руках американців є такий атут, як достави до ССРСР. Їх можна кожночасно здержати й тому ними можна витискати свої вимоги до ССРСР. В цей спосіб тільки можна пояснити американські бази в Полтаві, бо ж зрозуміло, що проти якогонебудь встрявання чужих сил большевики дуже завзято бороняться. Коли вони пішли на американські бази – значить мусіли. Звичайно, за те заплатили американці не тільки доставами, але напевно ще іншими концесіями. Правдоподібно у висліді того мусів фінський посол опустити Вашингтон. Рівночасно, однак, бази на Україні проти Німеччини є прецеденсом для баз на Далекому Сході проти Японії. А це є головне завдання американської дипломатії, щоб втягнути большевиків до війни з Японією. Крім того є ще один момент в отих летунських базах. Це делікатна політика підсуватись ближче до небезпечного союзника та його окружувати. Такій самій цілі служать мілітарно-політичні позиції аліантів в Югославії й Греції. Все це випадні пункти на всякий случай проти Росії.

Підчас коли на тому далеко-східно-російському відтинку немає основних розбіжностей між англійцями а американцями, то щодо Росії, як європейської потуги, погляди в англо-сакському світі поділені. Це й взагалі відноситься до їхніх поглядів на майбутнє цілої Європи.

Америка радо бачила б на європейському континенті якісь сполучені штати на свій лад. Діє тут не так політична амбіція, як господарські інтереси американського капіталу. Америка хоче Європи без митних, а може й політичних кордонів, щоб не створювали жодних бар'єр для своєї економічної експанції. Тому й Америка буде радше проти самостійних держав, а за федераціями. Коли, однак, це буде неможливе – і тут доходимо до суті справи – Америка не вважала б недопускасним віддати європейські народи під опіку Росії. Чи большевицький європейський ССРСР – це питання друге, але навіть тоді обіцяє собі Америка свободної економічної пелетрації на європейських теренах.

І в цьому власне питанні англо-американські погляди основно розбігаються. Під час коли Америка переслідує в Європі в першу чергу інтереси економічні, Англія наскрізь політичні. Для Англії європейський ССРСР чи хоч-би тільки гегемонія Росії в Європі – це безпосередня загроза англійських островів, це загроза Середземного моря, Близького Сходу і т.д. Тому проти цього буде Англія боротись та намагатись перефорсовувати свою тезу також у відношенні до Росії й усієї Європи.

Безсумніву також Америка заінтересована в тому, щоб не допустити до 100 %-ової перемоги Росії, бо це також загроза нового імперіялістичного

конкурента, до того з інтернаціональним ідейно-політичним підложжям, що не резигнує також з Америки, але головним промотором в можливій боротьбі проти закріплення всеєвропейської советської імперії остає таки Англія.

Пригляньмося її позиціям.

Якщо йдеться про позицію Англії, то треба сказати, що Англія вступила в війну в ім'я вирішального для життя й розвитку Бритійської імперії принципу т.зв. рівноваги сил на європейському континенті. Політика Англії в Європі йде від кількох століть по лінії ліквідації тієї держави, що, сягаючи на гегемонію в Європі, могла б позбавити англійців всяких впливів на європейському суходолі, а в дальшу чергу заатакувати також англійські острови. В ім'я цієї політики Англія монтувала завжди союз менших європейських держав, кидаючи їх до боротьби проти найнебезпечнішої європейської потуги. Це давало англійцям дуже вигідну ідейну позицію захисника слабших перед сильнішими. Так по черзі вела Англія свої переможні війни проти Іспанії, Голандії, Франції й Німеччини. При тому, маючи до діла з кількома європейськими потугами, Англія виступала завжди проти найсильнішої, стараючись недопустити до надмірного розросту одної держави. Тим можна пояснити резерву Англії до Французьких планів винищування Німеччини в 1918 р. в обаві перед надмірним розростом Франції. Також англійську політику, що довела до Мінхену в 1938 р., себто дозволила німцям розростатись, треба пояснити не тільки невідповідністю Англії до війни, але також оглядами на большевицьку Росію, якої мілітарна потуга й воєнні імперіялістичні плани ставали в той час для всіх очевидним фактом. Тоді ставало для кожного ясным, що тих двох потуг Англії не розбити. Крім того перед Англією ставало марево найбільшої небезпеки, а це віднова давнього Рапалля, себто російсько-німецького порозуміння, а як сказав Льюїс Джордж, він ніколи нічого так дуже не боявся, як німецької голови на плечах російського мужика. Но такий російсько-німецький альянс був би непереможний. Тому зрозумілим є зусильні намагання Англії в рр. 1939-41 довести до зірвання російсько-німецького порозуміння. Треба признати, що спровокування передчасної для Сталіна війни з Німеччиною, як зрештою і сам факт доведення до зудару обох оцих двох по зуби озброєних і по суті Англії ворожих потуг, є одним з майстерних потягнень англійської дипломатії.

Нам умисно треба було спинитися над принципами англійської політики, зокрема в сучасній війні, щоб дати собі відповідь на ряд питань сучасної дійсності, від яких залежить також постановка нашої визвольної боротьби.

А питання ці такі:

- 1) Чи в своїй співпраці з большевиками англійці – як твердить німецька пропаганда – продали Європу большевизмові, чи будуть вони змушені щораз дальше уступати перед советськими вимогами, чи врешті решт скапітулюють перед Сталіном не тільки в Європі, але також на своїх власних землях та в своїй посілости.

2) а. Чи, всупереч своїй дотогочасній політиці уступок супроти советів, Англія й альянти взагалі поставлять одного дня спротив большевикам, бо такий опір будуть *мусіти* поставити та чи

б. рішившись на це, будуть вони до такої постави політично й мілітарно спроможні.

Щодо альянтських уступок большевикам, то треба сказати, що вони визначаються:

- 1) альянтською розцінюкою спроможностей німецької мілітарної сили в даний момент, яку ламали альянти, а зокрема англійці, тільки власними руками найменше спішаться й тому стараються вдержати при собі Советський Союз з його колосальними людськими резервами, або інакше з його гарматним мясом для альянтських зброєвих заводів,
- 2) ступенем політичної й мілітарної підготованости альянтів одного дня протиставитись збройно російському імперіялізмові з позитивним успіхом,
- 3) революційними силами поневоленних народів Заходу й Сходу і їхньою спроможністю ставити опір німецькому й большевицькому імперіялізмові та завдавати їм удари з нутра й у цей спосіб робити зрілими до упадку при одному більшому альянтському ударі.

Такими елементами керуються альянти, зокрема англійці, уступаючи советам на їхні все нові домагання. Чи це є зрада Європи. В такій площині взагалі не можна знайти відповіді на розвиток сучасних відносин між СССР з Англією. Бо поняття зради в міжнародних відносинах має інший характер, як в приватних або внутрішньо-національних умовах. З другого боку, якщо Англія Європи “не зраджує”, то цього напевно не робить ради своїх симпатій до європейських народів. Тут рішають основні вимоги й реальні інтереси англійської імперії. А ці кажуть, що через Суез і Середземне Море проходять життєві інтереси британської державної будівлі і проти чужих зазіхань на тих теренах Англія завжди дуже завзято боронилась. Зрештою сьогодні вже йде боротьба між Англією й Америкою за позиції на Близькому Сході та в Північній Африці, – чи можна отже допустити, щоб англійці спокійно приймали там безпардонну большевицьку penetрацію, яка грозить не тільки якимось викупном акцій Суезу чи концесіями на нафтових полях Ірану в американському стилю, але підбуренням арабського світа й інших колоніальних народів проти англійської системи правління.

А однак – скаже дехто – пускають альянти большевиків і в Каїрс і в Альжир і в Неаполь і в Рим. Пускають, бо мусять – треба відповісти. Так само як в 1940 р. німці мусіли пустити большевиків в балтійські держави та на Буковину й Бессарабію, до того ще робили добру міну до злої гри та в своїй пресі виправдовували “оборонний”, начеб то, характер большевицького просування на захід і південь. Щойно пізніше в 1941 р., з німецьких білих книг

ми дізнались, що більшість цих большевицьких походів були шантажем Німеччини, заангажованої в війну на західному фронті.

Сьогодні говориться, що все і все, отже і сталінська політика в відношенні до польського еміграційного уряду, договори з Бенешом, договори з норвежськими делегатами й безчисленні затії Богомолова в терені Середземного моря, що очевидно бють в інтереси Великої Британії, – що все це згори устійнено в Тегерані та що все це йде за згодою всіх партнерів. Краще, однак, може, для остаточної оцінки московських імперіялістичних затій в періоду порозуміння з альянтами, почекаймо на альянтські білі книги. Тоді сьогоднішні договори й доконані факти наберуть напевно іншого обличчя.

А може Англія відвернеться взагалі від Європи та займеться своєю морсько-імперіяльною політикою. Добровільно Англія на це не піде. Чейже такий вихід пропонував Англії Гітлер ще в 1938 р., він навіть обцяв гарантувати англійську імперію та заключити з нею вічний союз. Але цього Англія не прийняла. Бо вона знає, що той, хто володіє Європою, може легко простягнути свої руки над англійськими островами.

Коли Англія не пішла на таку розв'язку в порозумінні з Німеччиною, то напевно добровільно не піде вона на це з більш небезпечним російсько-большевицьким імперіялізмом. Ця проблема була в останніх місяцях дискутована в англійській палаті громад. Преса, яка відтак обширно реферувала ті справи, висловила про існування т.зв. двох шкіл в англійській закордонній політиці – проєвропейської й проти – європейської. Як вийшло зі заяв Черчіля й Ідена, побідила в цілості школа проєвропейська. Англійські керівні політики висловилися не тільки проти того, щоб відвертатися від Європи й підчеркали вагу інтересів чи т.зв. місії Англії на європейському континенті, але також проти того, щоб переводити поділ сфери впливів англійських і російських в Європі. Так і видно, що англійці за фразами про співпрацю з Росією хочуть задержати гегемонію в Європі в своїх руках, значить будуть боронитись не тільки перед європейським ССРСР, але також перед поширенням впливів большевиків на середущу, південну й західну Європу. Питання *Сходу* Європи зміщається в проблемі можливого розвалу ССРСР взагалі, а про це сьогодні в Англії не говориться.

А не можна про це говорити з двох причин: 1) з огляду на Японію, до війни з якою альянти хочуть, – як сказано, – втягнути Росію, 2) чого найбільше Англія боїться – з огляду на завжди існуючу небезпеку німецько-советського порозуміння.

В цьому останньому моменті залишається причина, чому англійці, так дуже уступають большевикам і чому, як досі, не протиставляються большевицьким аж надто видним імперіялістичним апетитам. Тому так довго, як довго німці будуть ставити завзятий опір альянтам, як довго не буде виглядів на англо-німецьке порозуміння й як довго німці будуть

представляти собою поважну мілітарну силу – аліанти будуть большевиків піддержувати й большевики будуть іти вперед.

Крім того, у цій піддержці й уступках большевикам криється з аліантського становища не тільки протинімецький але також протибольшевицький елемент. Йдеться, іменно, про винищування також большевицького возиноного* потенціалу та про послаблення большевицького імперіялізму на випадок можливого зудару з ним. Бо, якщо б аліанти навіть не вважали б вже німців за серйозну мілітарну силу (до того ще не має даних), то допускаючи конечність зудару з большевиками, краще їм зараз підпомагати большевиків, щоб тільки вони винищувались на німецько-большевицькому фронті, чим мали б вони винищуватись на большевицько-аліантському фронті коштом вже аліантської крові. Бо Англія від 1933 р. спекулювала на зудар ворожих їй двох авторитарних режимів і на їх взаємне знищення в війні та від цього принципу вона не відступила й досі. Йому вона підпорядковує все друге.

Отже не зрада Європи, але конечність вдержати советів якнайдовше при собі в ім'я найгрубших власних імперіяльних інтересів диктують Англії сучасну ігру з большевиками. Так само, однак, не поворот симпатій серед Англіїців для поневолених народів Європи, але тверда конечність оборони власних інтересів перед большевицьким імперіялізмом *змусять* Англію поставити загороду Кремлеві. Бо Англія змагає до знищення не Сталіна чи Росії, як певної системи, чи народу, так само, як не має вона таких замірів у відношенні до Німеччини. Попри всю відразу до касарнянсько-гітлерівської системи, йдеться тут про знищення німецького імперіялізму, що загрожує Англії. Тій цілі має служити все, зокрема союз з большевиками. Сказав те ж знову згаданий Льюїс Джордж, що англійці можуть торгувати навіть з людоїдами. Тому й давали й дають англійці велику допомогу советам, зокрема тоді, коли советська воєнна машина грозила розвалом і була серйозна небезпека німецької перемоги. Ще сьогодні помагають аліанти большевикам, правдоподібно вважаючи, що німецька воєнна машина ще потребує здорових ударів. В моменті, однак, коли головний ворог, яким для Англії є німці, послабне, коли перед англійцями стане загроза нового большевицького противника – тоді становище Англії до дотеперішнього союзника рішально зміниться.

Є тільки питання – чи вдало буде цей момент Англією вибраний, бо Сталін показався вже не раз дуже вирахованим грачем і тому всі плани його союзників також добре відомі. Рівночасно є питання, чи будуть для такої зміни фронту достаточні сили в аліантів.

Пущо йдеться про ідейні позиції – то уважаємо, що так. Коли по противній стороні большевицького фронту буде не страшний гітлерівський вбивник полонених і гнобитель окупованих народів, але якийсь партнер, що

* Так у тексті.

перед червоноармійцем поставить перспективу рятунку зі страшною імперіялістичною різни, а перед поневоленими народами Сходу й Заходу перспективу самостійного існування, тоді позиції такого партнера будуть достаточо сильні, щоб відобрати Сталінові атут оборони перед інтентвентським насиллям. Говоримо виразно, *якщо*, себто беремо до уваги інший підхід аліянтів до окупованих народів, як у німців. Крім того, ситуація може бути такою, що на таку політику аліянтів буде запізно, що більшовики стоятимуть задалеко в глибині європейського континенту й аліянти, зокрема англійці, будуть змушені прийняти стан, накинений большевиками, хай тільки на короткий час.

А тепер справа *матеріальних* спроможностей аліянтів.

Перші роки війни показали велику матеріальну невідготованість аліянтів, зокрема Англії до війни. Але поволи показалося, що водночас з матеріальним виснажуванням Німеччини зростали сили аліянтів. Завдяки багатим сирівцевим базам, аліянти мали й мають довший віддих. А це у війні має велике значення. Сьогодні воєнний потенціал аліянтів стало зростає. В них сьогодні вправна перевага в летунстві над Німеччиною, не говорячи вже про флоту, в якій Німеччина ніколи не могла з ними конкурувати. Також продукція сухопутної змеханізхованої зброї не може видержати аліянтської конкуренції. Одна цифра, а це американський випуск 127.000 літаків річно (беручи за основу, продукцію за місяць лютий 1944) сама за себе говорить.

Звичайно, цієї гігантської переваги в матеріалі треба аліянтам для остаточної перемоги над Німеччиною. Але *чи тільки?* Німецька пропаганда твердить, що Америка своєю колосальною повітряною флотією хоче опанувати весь світ, викинути Англію з її головних летунських баз. Не можна виключати, що є такі американські плани. Але чи тоді не готовляться англо-сакси, головно англійці, до війни з більш небезпечним советським конкурентом. Чей же сталінський імперіялізм не знає взагалі меж. Крім того, він небезпечніший, бо має ще т.зв. “ідейні основи”.

Приймаючи згадані факти, треба узнати, що в аліянтів вже тепер йде матеріальна підготовка до того, щоб розбивши німецького противника, не дозволить також Сталіну здобути вирішальну перемогу та для тієї мети є в аліянтів матеріальні дані.

Тут варта ще згадати такі факти, як нпр. позиції англійсько-збройних сил в Ірані й на цілому Близькому Сході. Проти кого вони там стоять. Колись післали її туди, щоб не пускали німців через Кавказ. Зараз з німців на Кавказі й слід загинув, а англійські акрії* там далі стоять. Проти кого.

До того ще позиція Туреччини. Є нам ясным, що Туреччина заінтересована не в перемозі, але в повному розвалі большевицької імперії, хоч би з огляду на большевицькі намагання дістати Дарданелі. Треба

* Так у тексті. Має бути “армії”.

приняти, що при зміні політичних фронтів Туреччина прийняла б активну участь у війні.

Вкінці справа інвазії, чи західного фронту. Представляючи політику плани большевиків, ми сказали, що нічого так дуже Сталін не прагне, як того, щоб Гітлер відтягнув свої основні сили на захід, а альянти, щоб порозбивали собі голови на західному фронті.

В такій ситуації здавалося, що альянти не повинні були йти на інвазію, бо це для них не корисне. З другого боку, коли вже альянти створили другий фронт, видавалось, що тепер ждати повинні були большевики, заки альянти трохи скривавляться і будуть їх самих просити про відтяження на Сході.

Але ані одне ані друге не наступило. Чому. Що означає сучасний західний альянтський фронт і рівночасний большевицький наступ на Сході.

Перш усього треба ствердити, що ані альянти ані совети добровільно на ці нові наступи не пішли. Альянтам було дуже вигідно стояти з боку й приглядатись, як взаємно винищуються німці й большевики. Це було тим більше вигідно, що альянти знали, яке ризико криє у собі інвазія та що правдоподібно її вони уявляли труднішою, як вона в дійсності показалася. Не було отже альянтам на руку давати себе добровільно винищувати німецьким скорострілам, поскільки це ще до того улегшувало большевикам марш на захід.

Але така позиція альянтів не була на довшу мету можлива, бо:

- 1) большевики дуже тиснули на інвазію, сподіваючись відтягнення німецьких військ зі Сходу й ще більше вичікуючи кривавої купелі альянтів, в чому – як показується, – вони також завелись. Відмова від інвазії чи дальше проволікання отворало небезпеку німецько-большевицького порозуміння.
- 2) большевики показалися досить сильні й грозила та грозить небезпека, що вони можуть зайти за далеко вперед та зайняти позиції (на півночі, півдні й Середущій Європі), що послужать їм базами для випаду на захід, себто в безпосередню близькість Англії, в виду чого альянти, практично беручи, програли б в Європі війну.

Коли, отже, альянти побачили, що не можна далі приглядатися війні на сході без обави, що німці й большевики порозуміються, або що большевики знайдуть задалеко на захід, вони рішилися на ризиковане підприємство інвазії. Інакше вони діяли б, коли б німці стояли не над Прутом і Прип'яттю, але над долішнім Донцем чи Дніпром. Сьогодні оця альянтська практика показалася тим більше прихильною, що т.зв. альянтський вал відносно легко сфорсовано, а большевики йдуть наразі на середущому відтинку дуже сильно вперед, а німецька оборона, чи радше здача Шербурга, Вітебська, Орші й Могилева – це вже не оборона Сталінграду, Тунісу, Тернополя чи Ковля. Перший раз в цій війні більші німецькі воєнні з'єднання віддають по коротких боях твердині ворогові. Коли такі речі мали б повторитись на півдні Європи, тоді альянтам таки дуже треба спішитись, щоб станути на Балкані

раніше за большевиків. Те саме відноситься до німецької території та до Скандинавії.

Є очевидним, що оцю аліянтську тактику зрозумів Сталін. Як довго він не знав, чи висадка вдасться, міг ждати. Коли, однак, висадка вдалась, він вдарив і то дуже великими силами. Напр.

Перше на те, щоб далі “валяти дурка” та за ціну, мовляв, ідеальної співпраці з аліянтами діставати дальші доставки. За те також він відступив летунські бази американцям. За те він також дістав правдоподібно свобіднішу руку в Фінляндії.

Друге – це є мабуть основне – німці не поставивши [не відчитане слово. – Ред.] сподіваного опору аліянтам, мораль німецького жовніра дещо послабла (Шербург), отже є небезпека, що аліянти можуть зайти задалеко на заході, що можуть захотіти висадитись в Норвегії й на Балканах. Тому не можна ждати й Сталіну. Хто з союзників займе – це він і матиме.

В цей спосіб наступ аліянтів на заході й півдні та большевиків на сході, що проходить серед безсумнівного послаблення німецьких сил, набирає характеру наступу навипередки англо-американських і большевицьких партнерів на те, щоб

- 1) не допустити задалеко свого союзника,
- 2) здобути для себе найважливіші позиції для евентуального випадку проти нього.

Оцей наступ навипередки, що має в основі німецьку слабкість, причиниться без сумніву до старого виклярування єдності між англо-советськими союзниками та може в певному відношенні або скоротити війну в Європі, або причинитися до утворення нових фронтів під гаслом їх ідейно-політичного викристалізування. В другому випадку вирішальні мілітарні удари були б попереджені отим викляруванням ідейних фронтів, себто однорідною поставою європейських народів проти большевицького імперіялізму.

Три можливі варіанти накидаються в міру просування аліянтського наступу на заході та півдні й большевицького на сході та в міру звужування німецьких фронтів та зближування ворожих армій до німецького материка.

Перше – це капітуляція Німеччини в висліді безвиглядності опору її армії вже на теренах Німеччини при зустрічі зі Сходу й Заходу аліянтських і советських сил. Це є та можливість, яку зараз офіційно пропагується з Москви, Лондону й Вашингтону. Коли б союзникам йшло тільки про розвал Німеччини, то правдоподібно це означало б кінець війни в Європі. Але зарівно для Лондону, як і для Москви розвал Німеччини – це тільки засіб до цілі, себто до здобуття гегемонної позиції в Європі. Крім того, якщо йде про Америку, то тут дуже атутною буде справа дальшої війни з Японією й тому вона буде натискати навіть на хвиливу передишку в Європі за ціну втягнення большевиків до війни з Японією. Є, однак, питанням – наскільки навіть така

передидшка буде можливою, а головне реальною. Чи не буде для аліянтів в той момент очевидним, що така передидшка, при якій большевики мусіли б дістати на європейській мировій конференції дуже широкі концесії не тільки в Скандинавії, в Балтійських Краях, в Польщі, на Балканах і в Німеччині, але також на Дарданелях, Близькому Сході та на Середземному Морі – не означала б нової війни через 2 роки, в яких большевики переорганізували б своє заплілля, ведучи рівночасно підмінуючу для аліянтів гру в Німеччині, Франції й других краях в час, коли б самі аліянти були заняті далекосхідною війною. Чи чому, в повній свідомості небезпек, що грозять від тимчасового мира, не підуть аліянти радше на якісь далекойдучі кроки, що остаточно принесли б стабілізацію відносин в Європі й довговижиданий мир. Бо ж кожному ясно, що гегемонія Росії навіть в частині Європи нічого доброго не ворожить та що це тільки вступ до нової війни. Тяжко прийняти, щоб свідомості того не було в англійських політиків, зокрема в Черчіля, що чейже через цілий час аж до 1941 р. дуже серйозно оціняв большевицьку небезпеку.

Та проти війни з советами, а власне за навіть тимчасовим миром промовляли б такі два чинники:

а) виснаження советів і надії аліянтів, що вони будуть здібні до нових воєн,

б) змучення аліянтських мас, непопулярність війни з Росією, як це вже раз було в 1919 р.,

в) бажання втягнути большевиків до війни з Японією.

Якщо б перемогла далекозора політика й бажання таки довести до стабілізації відносин у Європі, тоді можуть мати місце два дальші варіанти.

Отже друге – це англо-німецьке порозуміння. Ми вказували вже на те, які труднощі стоять тому на перешкоді. Це, в першу чергу, внутрішній режим Німеччини. Але тут можуть вирішальну ролю відіграти моменти зовнішнього порядку, а саме зближення аліянтських військ до кордонів Німеччини.

Наслідком цього може бути:

1) склонність Німеччини, зокрема війська, зговоритись з англійцями, при чому німці можуть шантажувати аліянтів дальшим відступом на Сході, себто вирішально зробити те, що вони досі роблять, але без успіху, бо большевики ще далеко,

2) склонність аліянтів говорити з німцями, йдучи їм навіть на уступки в обличчі большевицької небезпеки та за ціну спільного походу проти большевиків. Прямо, умовою перемиря, без повної капітуляції для німців, може бути вимога аліянтів вдержати східний фронт. Тоді німці держали б фронт і воювали б далі на показ Англії та під її політичною командою. Така розв'язка лежала б дуже понутру англійській ментальності, бо самі англійці з большевиками не несли б головних втрат, та старались би в тій війні не тільки на слабих силах поневолених народів, але на реальній ще силі німецьких багнетів.

Цієї розв'язки можна б вижидати при дуже сильному марші большевицьких армій на захід. Тоді зарівно німці, як і англійці були б склонні до балакання. В тій можливості залишається м. ін., чи не остання шанса Німеччини не бути остаточно знищеною та напів можливо щасливо вийти з сучасної воєнної авантюри.

В кінці третій варіант – це німецько-большевицьке порозуміння. Чого обіцували б собі від такого порозуміння оба партнери.

Перед тим треба ствердити, що порозуміння можливе або:

- 1) при очевидній неспроможності німців вести дальшу війну на Сході та готовності до капітуляції,
- 2) при обопільному порозумінні на основі т.зв. обмеження советських воєнних цілей в імя, мовляв – миролюбности Москви.

Перша можливість – це евентуальна півбольшевицька чи т.зв. демократична Німеччина, навіть при величезній участі при владі людей з теперішнього режиму. Бо без сумніву вступ до советизації Європи. Вона не мусить бути очевидна та не мусить проходити зразу.

В тому місці ця можливість збігається частинно з другою, себто т.зв. обмеженням советських цілей, при більш або менш отвертому порозумінні з німцями на поділї сфери впливів. Така розв'язка дуже підходила б під ідейно-політичну фразеологію сучасного сталінського режиму, мовляв, ми продовжування війни не хочемо, підчас коли аліянти воюють далі. Це був би момент, в якому аліянти на мир з німцями йти не могли б і далі були б змушені кривавитись з ними на Заході. І це іменно було б також по лінії московських інтересів. На такі хвилеві маневри Сталін ішов вже не раз. Не забуваймо, що він скорше за аліянтів визнав Бадолію й де Голя, у висліді чого большевицькі позиції і в бадоліянській Італії й у Франції дуже сильні.

Така розв'язка німецько-советського збройного конфлікту була б, без сумніву, дуже хитрим большевицьким маневром, якому аліянти могли б не багато протиставити так довго, як довго не були б спроможні зговоритися з німцями чи змусити їх до капітуляції.

При тому большевики не обмежились би до самої Німеччини. Порозуміння з німцями йшло б в акомпаніяменті порозумінь з другими меншими народами – союзниками Німеччини. Бо большевики будуть наступати не тільки на середущому, але також південному й північному відтинках. Можна тоді уявити картину східної, середущої, північної та південної Європи. Отже СССР, хоч би тільки на Сянї з Холмщиною, але доокруги нього ряд т.зв. самостійних державок Фінляндії, Балтику, Польщі, Румунії, Болгарії, Мадярщини і т.д. плюс “союзна” Німеччина. Нічого більше, тільки того, як першого етапу до окупації всієї Європи вимагає від аліянтів Сталін. Користаючи однак з того, що німці завзято бороняться, він реалізує цей перший етап без аліянтів та проти їх волі. Тоді він льояльний перед аліянтами

й чистий, бо миролюбивий перед своїми масами та перед сальоновими большевиками Балькану, Німеччини, а може й Америки.

І тому реасумуючи цей уступ про англійські позиції й плани в сучасній війні ми, кажемо:

- 1) сучасні наступи на Сході й Заході мають і в альянтів і в большевиків всі ознаки наступів наввипередки, обчислених на те, щоб шляхом чи то змушення німців до капітуляції, чи то порозуміння з нею – зайняти найдогідніші позиції (опанувати найбільші терени в Європі) на те, щоб забезпечитись перед власним союзником, а в разі konieczности організувати проти нього війну.
- 2) Затягну війну альянтів на Заході буде намагатися Сталін використати для себе на те, щоб шляхом такого або іншого зговорення з німцями здобути перемир'я для себе й організувати довкруги себе ряд держав, призначених на пізнішу советизацію та війну з Англією. Наразі війну з Англією Сталін буде намагатися за всяку ціну оминати. Створений ним вал т.зв. демократичних держав буде протиставленням до можливого альянтського санітарного кордону та політики оточувати ССРСР, а рівночасно випадовою базою для майбутньої советизації Європи та війни з Англією.

Правдоподібність такої розв'язки тим більш небезпечна, що на неї можуть також давати себе набирати англійські маси, яким від кількох років проповідується т.зв. миролюбність советів. Але з другої сторони напевне немає жодних сумнівів в англійському уряді щодо того, *що* саме означають такі “миролюбні” советські плани. Тому треба сподіватись англійського протидіяння. Англії буде легше у відповідний момент виступити захисником нпр. балканських народів “визволених” советами. Рівночасно їй не тяжко буде довести тим народам імперіялізм Москви. Не дурно в одній з останніх промов впевняв Черчіль, що Москва агресивних планів абсолютно не має. Коли ж такі плани вилізуть на верх, буде англійцям дуже вигідно змінити свою позицію до здемаскованого агресора.

В такій ситуації двосторонньої “вербовки” (що сторони англійців і большевиків) росте значення Німеччини, що вирішально може причинитися до розв'язки в одну або другу сторону. В цей спосіб ми доходимо до ствердження, яке ми зробили вище про позицію німецького язичка при вазі. Треба прийняти, що в свідомості великої небезпеки від ССРСР, англійці не занедбають нічого, щоб доброю волею або силою здобути його для себе. Бо Англія почала в 1939 році війну проти найсильнішої держави в Європі – Німеччини. Сьогодні цією найсильнішою державою є ССРСР. Треба прийняти, що англійці зроблять все, щоб і з цього факту витягнути всі висновки.

Окремим чином, на який числить Англія, є поневолені європейські народи та їхня боротьба проти імперіялістичної, європейської потуги.

Заки з'ясуємо наскільки реальним є ці англійські розрахунки, треба на хвилю спинитись над позиціями поневолених європейських народів в сучасній війні взагалі.

Характеризуючи нижче суперечності, що стало наростають між поодинокими імперіялізмами, сьогодні ще союзними, ми ствердили, що в парі із зростом імперіялістичних тенденцій, планів і практик в сучасній війні відроджується та видержує пробу життя *національна ідея*. У зустрічі з т.зв. великопростірними концепціями імперіялізмів вона показується тривалішою. Названі концепції повстали власне під замаскованим, зрештою гаслом її знищення, себто знищення інших народів. За ширмою ідеї т.зв. упорядкування широких просторів, чи віддання їх під команду найсильнішого, що на іншій мові означає імперіялістично-колоніальне поневолення народів, підняли сучасні імперіялізми боротьбу за знищення цілого ряду народів. Тому й характер їхньої війни наскрізь антинародний.

Але тут ще виринула на верх вся слабкість оцих спекулятивних і насильницьких творів. Вона впливає:

- 1) із суперечностей між імперіялізмами, як між кандидатами на великопростірних [**не відчитане слово.** – Ред.] верховодів,
- 2) вона є наслідком внутрішньої сили поневолених народів та органічності національної ідеї в порівнянні зі штучністю великопростірних концепцій.

Бо, якщо говорити прикладами, ще не встїла Німеччина побудувати своєї імперіялістичної великопростірної казарми, як вже між її ворогами виринає взаємний спір за спадщину по ній. Хто має верховодити в Європі: Росія чи Англія. Або ще не закріпилися японці на своїх останньо здобутих теренах, як вже ясним є, що там схрецюються англо-американські претензії. Або пригадаймо: в 1942 році, коли Німеччина стояла на вершинах, говорилося серіозно про те, що слідуючим небезпечним партнером, якого треба знищити, буде Японія, так само, як сьогодні червоноармійці отверто говорять про похід на Англію, а американські газети говорять про претензії Америки до Канади і Австралії. Одним словом апетит приходить з їдженням, або: імперіялізми не знають меж в своїх зазіханнях. Є ясним, що наслідком того були б безконечні війни аж до повної перемоги одного імперіялізму.

Вже цей один факт доказує всю абсурдальність т.зв. великопростірних імперіялістичних концепцій.

Коли тепер оці імперіялістичні плани й концепції розглянути на тлі національно-визвольної боротьби поневолених народів, то проблема ця набирає нового наświetлення. Національна ідея й боротьба поневолених народів видержали, як сказано, пробу життя у цій війні в боротьбі проти німецьких загарбників. Але чи на те ведуть зараз поневолені народи боротьбу проти одного окупанта, щоб відтак добровільно віддати себе другому. Чи можна нпр. допустити, що поневолені німецьким імперіялізмом західні народи

не піднімуть зразу визвольної боротьби також проти большевицької окупації, якщо тільки до неї дійде.

Відповідь на це питання дещо складна. Без сумніву, большевизм — це повільне нищення національних аспірацій поневолених народів та підпорядкування їх, під ширмою інтернаціоналістичної фразеології — цілям московського імперіялізму. Але так ясно розуміють цю справу тільки ті народи що безпосередньо зустрілись з большевизмом. А його на власній спині не відчули ще ані народи заходу, ані Балкану. І тому ми маємо сьогодні діло з фактом, що майже всі західні й балканські народи поздоровляють похід Червоної Армії на Захід.

Але не тільки тому. Тут доходить ще один вповні оправданий психологічний момент ненависти до німецького окупаційного режиму. Чей же навіть на ОСУЗ, де надто добре пізнали большевиків, маси раділи, коли німців били червоноармійці. Що ж тоді дивуватись західноєвропейським сальоновим снобам, що большевизмів ніколи не бачили, підчас коли німці вписалися всюди на заході й півдні, як найбільш жорстокі гнобителі народів.

Зовсім іншою буде ситуація, себто основно зміняться ті настрої, коли

а) названі народи запізнаються з большевицькою практикою, або коли тільки вона стане до них достаточо близькою,

б) коли б проти большевизмів виступили не німці, а аліанти й народи мали б до вибору між англійською європейською системою або большевицьким СРСР. Є ясим, що тоді настрої відмінилися би. Бо в сучасний момент орден Леніна за пробольшевицькі настрої на Заході і в Півдні Європи належить таки нікому іншому, як Гітлеру і його безвідповідальним політикам та поліціям.

Стільки про ідейні позиції поневолених народів та про їх готовність боротися також проти большевицької окупації.

Чи були б в них однак, також *матеріальні* спроможності до того, щоб вести вирішальну боротьбу з кожною окупацією. На це дає відповідь дотогочасна практика з піднімецької дійсності. Майже всі народи без виїмку підняли революційну боротьбу проти гітлерівського загарбника й те зарівно в формах самооборонних для схоронення власного народу перед окупантським терором і його грабунком, як також у формах офензивних, скерованих на безпосереднє нищення його воєнного потенціалу. Західні й південні народи одержували в **[не відчитане слово. – Ред.]** цій **[не відчитане слово. – Ред.]** боротьбі допомогу від аліантів, але нпр. український нарід і другі східні народи вели й ведуть її незалежно й без будьякої помочі ззовні.

За останніх кілька років національно-визвольна боротьба поневолених народів переродилася в могутній організований революційний рух. Він проходить під гаслом боротьби проти імперіялістичного поневолення та за відбудову національних держав. Сьогодні землі всіх поневолених народів насичені повстанськими відділами. Чи можна допустити, що евентуальна

зміна окупації їх зліквідує. Ні, вона може тільки вплинути на часове поменшення або скріплення натуги боротьби, не зможе, однак, вплинути на її ліквідацію.

Таке становище поневолених народів до німецької й большевицької окупації. Тепер треба спитати: яке їхнє становище до альянтів, зокрема Англії та поскільки ці справи мають вплив на остаточне сформування політичних і мілітарних фронтів в Європі.

Якщо йдеться про першу справу, себто про відношення поневолених народів до Англії, то тут треба зробити одне принципове ствердження. Поневолені народи борються за власні національні держави й шукають співзвучних сил, що заінтересовані в розвалі німецько-московського імперіялізму. Отже відношення поневолених народів до альянтів міряється відношенням альянтів до визвольних змагань поневолених народів та до московсько-німецького імперіялізму. Інших площин порозуміння й співпраці бути не може.

В сучасний момент справи ці є ясніші у відношенні до західної Європи. Там альянти користуються вигідною для них позицією захисників поневолених народів. Що до *Сходу*, то ця справа досі не в'ячена. Щойно евентуальний протибольшевицький фронт поставить альянтів перед konieczністю дати відповідь на це питання. Тому пересуджувати ці справи було б передчасно. Тут треба, однак, ствердити, що так само як до 1941 року Німеччина була одинокою силою, що могла успішно видвинути справу розвалу большевицької імперії, так само зараз Англія є тією зовнішньою силою, що заінтересована в розвалі німецького й московського імперіялізмів та при правильній постановці питання має шанси завдати їм вирішальних ударів.

Натомість тією силою *не є* вже сьогодні Німеччина. Тут не допоможуть ніякі пропагандивні вихватки німецьких банкрутів. Тому сумно, що на ці вихватки дають себе набирати деякі українські круги.

Двох своїх ворогів, себто альянтів і большевиків німці вже не розвалють. Большевиків вони можуть розвалити тільки в порозумінні з Англією. Тоді цей розвал доконуватиме під англійським політичним керівництвом, а німці будуть тільки допоміжною мілітарною силою. А не дійде до порозуміння з Англією й німці будуть перед большевиками капітулювати, чи в союзі з ними воювати проти Англії, тоді також німці є другорядною силою й то просоветською.

Але навіть тоді, коли б німцям вдалося часово не допустити альянтів в марші на Німеччину, а самим німцям вдалося піти знову до Волги, то й тоді німці шукали б порозуміння з советами чи білою Росією, єдиною невідливою для боротьби з Англією й Америкою, на що єдина Росія пішла б, не пішла б Самостійна Україна, Грузія й другі. Тому нічого вже шукати поневоленим народам Сходу в німців, бо вони щиро на відбудову національних справді незалежних держав поневолених народів Сходу не поставлять.

З цього ствердження випливає ряд наслідків, що мусять мати вплив на визвольну боротьбу поневолених народів Сходу та на їхні плани. Що, однак, в ніякому разі не пересуджує проблеми відношення Англії до народів Сходу. Навчені досвідом Німеччини, вони мусять проблеми ці розціняти дуже тверезо. Вони мусять зокрема тямити, що в випадку війни альянтів з советами:

- 1) легка перемога альянтів над советами принесла б збільшені альянтські претензії до здобутих теренів,
- 2) у випадку, натомість, затяжної війни з советами, головний її тягар спаде на поневолені народи, бо альянти будуть спекулювати на підсилюваний ними ззовні внутрішній розпад большевицької імперії. Це становище мало б місце також у випадку німецько-большевицького порозуміння.

В обидвох можливостях пробивається передова роль поневолених народів, що виявиться в *національно-визвольному характері сучасної війни у її кінцевій стадії*. Бо сучасна війна почалася під наскрізь імперіялістичними гаслами. Рівночасно вона довела до зросту суперечностей між імперіялізмами, чого наслідком мусіла б бути війна в перманенції взагалі. Така війна означає знищення всіх народів за винятком т.зв. найбільших потуг. Але протиприродність такого розвитку подій вже тепер для всіх очевидна. Бо в парі з загострюванням імперіялістичних суперечностей поодинокі імперіялізми взаємнені щораз більше від постави поневолених народів та їх революційної боротьби. Бо сьогодні нпр. ясним є, що на довгу мету Європи ніколи не поневолити та що Англія, яка прагне до знищення німецького й большевицького імперіялізмів мусить дбати про опертя з поневолених народів. Знову на час перемоги Англії не можна також піддаватись сугестіям про мнине наставання доби імперіялізмів і відсунення на дальший план національних питань. Бо:

- 1) в Англії не буде стільки сили, щоб опанувати всі європейські держави,
- 2) будуть між нею й Зєдиненими Штатами власні конфлікти,
- 3) існує війна з Японією.

В цей спосіб на тлі з одного боку суперечностей між імперіялізмами, з другого в виду зросту значення поневолених народів, перед нами зарисовуються обриси вже національно-визвольних воєн поневолених народів, що принесуть у своїй кінцевій стадії перемогу національної ідеї й національних принципів в сучасній імперіялістичній війні

Ми переглянули позиції поодиноких воюючих сторін та старалися вказати на тенденції розвитку сучасної міжнародної ситуації.

Тепер спробуємо зробити висновки:

1. Дотогочасний перебіг війни характерний повною ідейно-політичною невиклярованістю фронтів. В її основі лежить:

а) примусовість ситуації, в якій знайшлися поодинокі воюючі сторони,
б) суперечності між воюючими імперіялізмами, що мусять довести до нових збройних конфліктів.

Щойно ідейно-політичне виклярування фронтів, себто згрупування по одній стороні барикади держав і народів об'єднаних спільними інтересами та спільними ворогами доведе до вирішальних мілітарних ударів та до остаточного закінчення війни.

2. Ідейно-політичне виклярування фронтів та побудоване на тій основі об'єднання народів і держав можливе єдино на площині спільної боротьби проти німецьких і московських імперіялістів та побудови вільних національних держав. В цей спосіб сучасна імперіялістична війна, що ведеться за імперіялістичні інтереси потуг, може бути закінчена єдино після цього, коли вона набере характеру з одного боку війни прогресивних ті* свободолюбних народів проти сталінсько-гітлерівської тиранії, з другого боку визвольної боротьби поневолених європейських народів. Єдино на тій площині можлива остаточна і тривка розв'язка взаємовідносин між аліянтами а всіма поневоленими народами Європи.

3. Сучасні наступальні воєнні дії на східному, західному та південному фронтах мають характер вирішальних наступів наввипередки большевицьких і аліянтських імперіялістів, ведених в ім'я того, щоб

а) ліквідувати якнайскорше збройною або мирною дорогою свій фронт з Німеччиною,

б) не допустити до надмірного посунення вперед власного суперника та здобуття ним випадових баз до нової війни,

в) здобути для себе такі позиції на заході, в центрі та півночі Європи, що дозволяли б забезпечитися перед наступом власного советського, взгл. аліянтського союзника, а в разі потреби організувати проти нього збройний удар.

4. Аліянтсько-советська співпраця зумовлена для аліянтів бажанням остаточного ліквідувати німецький мілітарний фронт, не допустити до німецько-советського порозуміння та втягнути советів у війну з Японією. Ціллю аліянтів, а зокрема Англії являється не тільки розбиття німецького імперіялізму, але також знищення большевицького імперіялізму або принайменше недопущення до його перемоги над Європою.

5. Большевицька Москва змагає консенквентно до здійснення цілей большевицької революції в світі, а зокрема в Європі. В тій цілі вона використовує в сучасний момент німецько-аліянтську війну й стараючись не допустити до німецько-аліянтського порозуміння та до советсько-аліянтської війни, буде змагати здобути для себе вирішну позицію в середущій, південній та північній Європі, як вступного етапу до здійснення цілей всесвітньої революції.

* Так у тексті. Має бути "та".

6. Імперіялістична Німеччина втратила в сучасній стадії війни позицію вирішального чинника. Знайшовшись між двома ворожими собі альянтсько-советськими імперіялізмами, грає вона в сучасний момент роллю язичка при вазі, що буде мати вплив на часове перерішення відношення сил між Англо-Америкою а Советами, а своїм політичним розвалом, як імперія, причиниться до ідейно-політичного виклярування фронтів в Європі.
7. Незалежно від наскрізь імперіялістичного характеру сучасної війни, в п'ятому році її тривання, щораз більшого значення набирає національна ідея й боротьба поневоленних народів, що стають щораз більш вирішальним чинником у дальшому розвитку війни та стануть ним при її закінченні та при формуванні майбутнього мира.

II. ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ НАЦІЇ.

Україна не є сьогодні підметом в міжнародному житті й її боротьба не є сьогодні визнана всіми народами іншими як визвольна боротьба поневоленого народу за власну державу. Так є незалежно від того, що український народ дав вже протягом сучасної війни численні докази своєї живучости, а його визвольна боротьба знайшла вже неофіційне признание не одного закордонного обсерватора.

Оце парадоксальне явище можна пояснити тим, що ми назвали вище невиклярованістю ідейно-політичних фронтів в сучасній війні, або конкретніше фактом, що ряд народів, що неофіційно визнає боротьбу українського народу й його право на власну державу, та що навіть у цій боротьбі сам заінтересований, не дає нам офіційного визнання тому, бо він зв'язаний союзом з якимсь з двох наших головних ворогів, себто Москвою або Німеччиною. Зокрема, якщо йде про Москву, то ради своїх союзницьких зобов'язань супроти неї, дотеперішня визвольна боротьба українського народу проти німецького окупанта не знайшла офіційного признання серед поневоленних тим же німецьким імперіялізмом народів західної Європи. Подібно також, хоч входить тут можуть рівно ж моменти іншої, але однак похідної, а не принципової натури, також на перешкоді визнання сучасної самостійницької боротьби українського народу альянтами, стоїть Москва, чи союз з нею. Є ясным, що цей стан триватиме так довго, як довго існуватиме співпраця й союз заходу з советами.

Іншою однак є справа офіційного визнання якогось народу, а іншою справа фактичного заінтересування, оснований на спільних з ним інтересах і коли в цій площині розглядати відношення зовнішнього світа до України, то треба ствердити існування твердих основ дуже далекоїдучого заінтересування зовнішнього світа Україною й її визвольною боротьбою. Вже

побіжний перегляд сучасного міжнародного положення та тенденцій його розвитку вказує на це. Тому наші завваження до цієї проблеми будемо ж робити на тлі зробленої перед тим аналізи зовнішньо-політичної ситуації та позицій поодиноких важких сторін.

Тут розрізняємо п'ять груп народів, згл. держав, якщо йде про їхнє відношення до української проблеми. Перша група – це Москва й Берлін. Оба імперіалістичні конкуренти заінтересовані як найбільше в тому, щоб на закордонному ринку не випустити української справи зі своїх рук. Оба вони стараються монополізувати в себе право заступати за кордоном волю українського народу та його інтереси та промовляти в його імені.

Москва, як уряд хитріший, дає таким агентурним представникам України титули міністрів чи послів та висилає їх закордон [**не відчитане слово.** – *Ред.*] репрезентувати українські інтереси. Сьогоднішні Корнійчуки на альянтському ґрунті, це ніщо іншого, як пам'ятні шахраї з днів берестейського договору. Менш спритним німцям вистачають якісь Семененки, чи другі бургомістри з Харкова, чи іншої Вінниці, що в німецькому радіо, чи на сторінках німецької преси заявляли зв'язаність української проблеми, з імперіалістичною політикою Німеччини на Сході.

Не виключено, що опинившись за Сяном, німці покличуть до життя також якихось “міністрів”, щоб навіть відступивши українських земель, могли задержати українську карту в своїх руках. Ясним, що всі ті московсько-німецькі вихватки мають одне завдання: до основ скомпрометувати українські визвольні змагання, в очах світа представити їх як дочепку до свого імперіалістичного воза. Не треба казати, скільки втрат терплять з цього приводу наші позиції за кордоном, та що ввиду того, першим завданням закордонно-політичного керівництва української визвольної боротьби мусять бути за всяку ціну опрокинути темну гру імперіалізмів та шляхом інформації про фактичний стан речей на українських землях та про нашу боротьбу, здобути для українського народу належну йому позицію незалежного чинника на ринку міжнародних зносин.

Другу групу творять ті поневолені народи сходу й заходу, з якими не маємо жадних спірних справ й які більше, або менше заінтересовані у відбудові Української Держави. Якщо йде про поневолені народи сходу, то їх інтерес є тим більший, що Україна серед них є найсильнішим політичним чинником та що в руках України є ключ до розв'язки проблеми цілої Росії, себто її розвалу, отже й до їхнього визволення. Сьогодні немає зовнішньо-політичних перепон, що перешкоджали б нашій співпраці з тими народами, а суть проблеми лежить радше в справі організаційних і технічних спроможностей налагодити таку співпрацю. Не треба додавати, що єдино в спільному революційному фронті всіх поневолених народів сходу може бити розвалений СРСР, та що єдино тоді, коли на його руїнах буде повставати ряд більше або менше зі собою пов'язаних самостійних творів, що стоятимуть у

співпраці з Україною, будуть запевнені тривалі основи для існування Української Держави та будуть створені передумови спільних акцій відроджених держав на сході проти західних північного імперіалізму.

З поневоленими західно-європейськими поневоленими* народами лучить нас зараз спільна протинімецька, а в майбутньому, якщо до того дійде, лучитиме також протибольшевицька боротьба. На жаль, якщо говорити про нашу співпрацю з поневоленими народами на протинімецькому відтинку, то тут ми маємо ряд серйозних перешкод.

Перше, це непоінформованість західно-європейських народів про нашу боротьбу. Тут не мала вина таки в нас самих.

Друге, це вперта робота ворожої нам пропаганди, головно московської й польської, а також німецької, завдяки якій захід уважає нас ще досі в великій мірі вірними німецькими прислужниками.

Третє, що стоїть на перешкоді офіційному визнанню нас західними народами й співпраці, це їхнє посереднє зв'язання через альянтів з советами, які, як відомо застерігаються в своїх союзників перед перед якими небудь контактами з українськими самостійниками.

Всі ці перепони існують, як сказано в висліді співпраці поневолених народів заходу з Москвою. Коли б ця співпраця відпала, коли б навпаки був створений на заході протибольшевицький фронт, тоді прийде для української справи період закордонної актуалізації й конюнктури й визнання нас як протибольшевицької сили другими народами, що стануть до боротьби з більшевизмом, буде дуже простим питанням, бо впливаючим з їхніх національних інтересів.

Якщо говорити натомість про наші завдання ще в сучасну пору на відтинку тих народів, то треба назвати якнайрішучіше протидіяння ворожій пропаганді здобуття визнання нашої боротьби вже в теперішній момент. Дальшим завданням мусить бути нав'язання неофіційних зв'язків і співпраці, почерез ті народи з альянтами.

До цієї групи треба зачислити також сучасних сателітів Німеччини з Балкану, поскільки в них, зокрема в Мадяриціні й Румунії, є респект для українських визвольних змагань. До того часу наша практика на цьому відтинку доказує, що ці народи дуже далеко заінтересовані в українських визвольних змаганнях та в повстанні Української Держави. Вже факт існування нашої організованої, політичної, а головно Збройної Сили змушує їх визнавати український нарід, як самостійного політичного партнера. Для нас ці краї мають особливе значення. Політично, як майбутні співборці в одному протибольшевицькому фронті, стратегічно, як одна з дуже поважних брам в Європу, транзитних ліній для контакту й помочі з заходу. Крім того політично ці краї можуть стати небезпечними бастионами для большевицької

* Так у тексті.

диверсії й то зарівно з огляду на їх неупорядковані соціальні проблеми, як також з огляду на сентимент деяких з них до православної Росії. Вкорінення большевизму на Балканах – це серйозна загроза запліччя Української Держави, а в час революції, серйозний удар в неї. При нашій політиці в відношенні до Мадярщини й Румунії треба підкреслити вимогу строгого придержування постановки ОУН про ліквідацію т.зв. другорядних фронтів, що на названих відтинках дала нам конкретні успіхи.

Третю групу творить Польща.

Тут йдеться про поневолений нарід, що в повній мірі, як і Україна загрожений німецьким і московським імперіалізмом. Ліквідація цього питання по лінії ліквідації інших другорядних фронтів досі не вдалася. Якщо йдеться про закордонно-політичний відтинок, то тут поляки розвивають дуже широку протиукраїнську акцію. Рівночасно всю свою боротьбу на ЗУЗ скеровують не проти окупантів, але проти українського народу. Надії на те, що за ціну т.зв. порозуміння з поляками, вони перестали б нам шкодити закордоном є неоправдані. Причин польської протиукраїнської акції треба шукати не в інтересах польської державної нації, але в польській ментальності. А її лікувати й змінити ми не можемо. На це немає в нас часу й охоти. І тому так довго, як довго поляки є ворогами української державности й як довго підносять претенсії на наші землі, ми мусимо поборювати їх, як імперіалістів і демаскувати їх як ломителів одного революційного фронту поневолених народів та як союзників Сталіна й Гітлера.

Це на теперішній час. Знову на час евентуального всеєвропейського протибольшевицького фронту поляки будуть змушені визнати нас, як самостійну протибольшевицьку силу. Про міжнародне визнання ЗУЗ буде рішати те, хто в даний момент міжнароднього вирішування буде політично й мілітарно володіти тими землями.

Четверту групу народів творять неутральні, зокрема ті, що сильно заінтересовані в повстанні Української Держави. Сюди зачислити треба в першу чергу Туреччину, а також воюючу Фінляндію. З Фінляндією лучить нас спільний інтерес в розвалі російської імперії та дружні традиції недавнього минулого. З Туреччиною, крім цих моментів, маємо конкретні спільні заінтересування в поодиноких проблемах, зокрема в проблемі північного й східного побережжя Чорного моря та виключення з нього небезпечного імперіалістичного російського партнера. Туреччина буде бачити в поімперіалістичній українській державі гаранта проти російської експансії на Кавказі та на Дарданелях. Щодо теперішньої політичної ситуації в п'ятому році війни, то неутральна Туреччина не є з ніким зв'язана настільки, щоб не могла визнати Україну, як самостійницького* партнера. Тут варто б згадати, що подібно, як Фінляндія, Туреччина досі не анулювала ніяким офіційним актом визнаного в 1918 рр., становища до Української Держави, та до її легального політичного представництва.

А тепер аліанти, а зокрема Англія, як п'ята група держав. Ми ствердили вже, що в основі декон'юнктури на міжнародному ринку для української проблеми лежить до того часу виклярування фронтів, а зокрема відношення західних великодержав і поневолених народів до большевицького союзника. Під час коли для поневолених народів ця проблема – це в першу чергу справа їх зобов'язань супроти аліантського протектора, для самих аліантів – це проблема їхніх реально-державних інтересів. Хто має змогу поставити собі на службу величезну парову валку російської імперії, той напевно не буде встрявати в якісь українські справи, навіть тоді, коли б це лежало також в сфері аліантських інтересів. Тут грає роллю співмірність користей.

Так одначе є так довго, як довго аліанти мають змогу цією російською валкою послуговуватися для своїх інтересів. Справа основно зміниться, коли цієї змоги в аліантів вже не буде, себто коли Сталін не схоче вже громити Гітлера на те, щоб вигортати англійцям каштани з вогню та ще й сам забажає загрознити аліантські позиції. Тоді зрозуміло, мусів би прийти зворот в політиці аліантів у відношенні до української справи. Не ради, очевидно, симпатій до неї. Це ясне. Але ради конкретних політичних інтересів аліантів, заінтересованих у розвалі большевицької імперії. Тоді аліанти змагали б до того, щоб притягнути до себе всі можливі проти-большевицькі сили, так само, як від кількох десятиріч англійська дипломатія об'єднує довкруги себе всі проницькі сили. Бо, як досі аліанти, а зокрема англійці не виказували багато охоти воювати власними руками. Те саме було б також у випадку війни з Росією.

Такі є логічні й об'єктивні дані про можливість закордонно-політичної кон'юнктури української визвольної справи й її визнання аліантським світом. Очевидно, ми через цілий час говоримо про заінтересування, а не про якусь опіку чи симпатію. А саме заінтересування нічого, дослівно, не говорить про характер відношення аліантів до України та до проблеми Сходу взагалі. Всім народам сходу, які поробили свої сумні досвіди з німцями, наказана дуже далека обережність. Зокрема нам, українцям, треба тямити, що хоч в основі розвалу СРСР буде лежати зовнішній конфлікт і зудари в зовнішніми силами, то тим не менше внутрішній розвал імперії буде доконуватися передовсім під революційними ударами поневолених народів сходу. Тільки шляхом внутрішніх революцій можуть повстати державні твори на сході, зокрема українська держава. Її ніяка інтервенційщина не створить. “Інтервенційна” Українська Держава була б всім домініоном, колонією чи протектораторським, а ніколи суверенним твором українського народу. На те українська земля за багата.

А тепер питання, чи аліанти, головно Англія, заінтересовані в повстанні Української Держави. Нашу протибольшевицьку боротьбу вони на випадок війни з большевиками напевно витатимуть.

Можуть чейже вони поставити на відбудову неділимій Росії.

Проти такої ставки Англії промовляли б два головні моменти: а) ліквідація Росії, як великодержави створила б для Англії небувалу для неї досі нагоду ліквідувати всі великодержави Європи. Досі було так, що англійська дипломатія змагала до того, щоб як конче, вдержати принаймні дві потуги на континенті й тоді монтувати фронт проти сильнішої в союзі зі слабшою (нпр. англо-французький альянс з 1907 року проти Німеччини). Тепер остається дві потуги й вони проти себе воюють, себто Німеччина й Росія. По лініях альянтських інтересів є розвал зарівно большевизму, як і гітлеризму. При тому йде не тільки про певні устроєві феномени, але про імперіялістичні системи двох народів. Тим системам раді б альянти владати хребта. Упадок німецької імперіялістичної потуги є очевидний. В тій ситуації відбудова Росії, хай білої, але єдиної неділимої означала б якраз захитання рівноваги сил на континенті, до якої англійці змагають. Бо шляхи експансії кожної Росії однакові.

а) з однорідним імперіяльним кольором на сході має Бритійська Імперія завжди ряд суперечних інтересів. Тут в першу чергу треба зачислити Дарданелі й експанзія на Середземне море, Близький Схід, Балкани, Індію, Китай. Вся ця проблематика є ліквідована з моментом розложення Сходу на поодинокі національно-державні твори.

Чи значить тоді пульверизація Сходу й власна держава для кожного навіть півміліонного племені. Ні, бо це не дало б також стабілізації відносин. Тут місце мали б федеративні чи конфедеративні об'єднання в залежності від спільних моментів, що лучать заінтересовані народи та від степеня їхнього культурно-політичного розвитку.

Названі огляди пересуджували б ставку Англії радше на **[не відчитане слово. – Ред.] Сходу**. А тепер коли йде про саму Українську Державу. Чи заінтересовані англійці в її повстанні. Відповідаючи на те, треба сказати, що ще залежить від англійського підходу взагалі. Треба припустити, що він не буде такий, як в німців, себто отверто колоніяльно, бо це не лежить в стилі англійської політики. Тим не менше він може бути дуже небезпечний. Вже для нас ясне мусить бути одне, чого не вільно ніколи українському народові забувати, а саме: жодна зовнішня сила не буде заінтересована в тому, щоб на таких багатих землях, як українські, повстав суверенний політичний твір народу, який є їх власником. Бо тоді в випадку повної політичної незалежності й суверенності зовнішня пенетрація має обмежені можливості. Тому треба собі сказати ясно: справді незалежна Українська Держава може повстати тільки в висліді всенародньої революції на українських землях, яка дасть владу на Україні в руки українського народа.

Треба однак ствердити, що навіть на тій основі Англія була б заінтересована в повстанні Української Держави також з економічних оглядів.

* Так у тексті.

Англійський капітал міг би туди продістатися легше, як до імперіялістичної всеросійської потуги. Знов те, що до нас, то не можна забувати, що зруйнована економічно повоенна Українська Держава буде вимагати помочі ззовні.

Якщо прийняти, що Англія йде на розклад Сходу, то українська держава мала б для неї серйозне значення, як гребля проти відгороджування російського імперіялізму в відношенні до менших народів півдня, а тим самим гарантом стабілізації відносин в цьому районі.

Для нас однак є найважливішим один фактор, а це протибольшевицький і на цьому ми, в випадку наближення конфлікту зі советами можна будувати наше визнання аліянтськими силами. Бо жодна держава, яка заінтересована в розвалі СРСР не може поминути України. Не тільки з огляду на наш політичний потенціал, як сорок-мільйонного народу, що від трьох майже десятиріч веде революційну боротьбу проти большевизму, а сьогодні одинокий на сході розпоряджає серйозним організаційним рев. збройним осередком (УПА), але також з огляду на стратегічне значення українських земель. Господарське відібрання України – це для Росії великий удар, військово-стратегічно українські землі це найдогідніша сторона, з якої можна зачепити й завдати вирішальний удар большевицькій імперії. Бо Україна це південь Росії й це одна з її важливих, зрештою нечисленних виходів в інший світ і зв'язок з ним. Це також терени, з яких Росію найкраще атакувати. Цього не дає ані Фінляндія, ані сухопутні шляхи з Польщі, на яких можна зустрінути небезпечну ворожу російську збройну валку. Звідси зрештою атакував вже Наполеон. Північне побережжя Чорного моря це для держави, яка стоїть в союзі з Туреччиною й яка може числити на співпрацю з Україною – найкращий терен для вдарення на російську імперію. Туди себто на Одесу й Кавказ вже пробували раз аліянти дістатися. Ще тоді не було успіху, на це склалося ряд причин в першу чергу політичної природи. Зрештою аліянти тоді взагалі не мали охоти встрявати в ці справи, а на проблематиці Сходу взагалі не визнавались.

Ці факти переконують нас в тому, що не тільки політично, але й стратегічно буде мусіти зустрітися з Україною кожнтя зовнішня сила вже з перших днів свого походу проти большевиків. Тоді вона буде мусіти зайняти також політичне становище для нашої проблеми, яке, не можна себе обманювати: це буде залежати в першу чергу від нашої сили та від доконаних фактів на наших землях, завдяки яким український народ перейме владу на своїй землі в свої руки.

Це стоїть у стилісму зв'язку з питанням розвалу СРСР. Від чого почне тим самим разом валитися російська імперія. Історія вчить, що найбільш глибокі переми і революції доконуються завжди в висліді внутрішніх процесів і внутрішніх відосередних сил. Рівночасно однак вона вчить, що безпосередньою спонукою розвалу держав стають зовнішні удари.

Як справи ці виглядають у відношенні до ССРСР. Які елементи, зовнішні чи внутрішні будуть мати там перевагу при розвалі.

Як відомо, в царській Росії вибухла революція на третьому році війни. Без сумніву, мілітарні невдачі лягли також в її основі. Але першою спонукою для неї був внутрішній фермент. Над підготовкою революції проти царату працювали цілі покоління. Вони поволі підточували з нутра державну будівлю, так що в хвилині вибуху війни попри позірний ентузіазм і єдність, проходили дуже сильні відосередні течії. Навіть факт воєнного змучення грав тут не першорядну роль, бо ж не забуваймо, що вже по першій революції проходила офензива Керенського. Вона власне дала більшовикам безпосередню спонуку видвигати антивоєнні настрої. При тому однак вони вказували на внутрішні недостачі режиму й проти нього мобілізували масу.

Сьогодні в ССРСР є без сумніву велике воєнне змучення. Червона Армія понесла кольосальні людські втрати. Її вивінування, якщо йде про харчі й одяг – дуже погане. В запіллло невдоволення й голод. Крім того кожний з бійців свідомий, що немає властиво за що воювати, бо по війні ждуть його ті самі колгоспи, той самий робітничий визиск, той самий політичний блахман терор. Вправді зараз йде Червона Армія вперед, але німці ще не розбиті. Крім того вже говорять про війну з Англією.

На основі того можемо сказати: в ССРСР є без сумніву внутрішні об'єктивні умови для внутрішньої революції. Чому тоді немає революції?

На це треба відповісти: до революції ССРСР бракує зараз двох кінцевих елементів:

1. віри маси в одну революційну позитивну ідею, що об'єднала б всі народи й за яку вони готові стати в один ряд й об'єднано битися проти режиму. Вправді такою ідеєю могла б стати ідея свободи народам і людині, бо вона приємлива для всіх, але вона ще не пересякла маси й вони не готові ще за неї йти на барикади.

2. спільного всесоюзного революційного керівництва. Також для цього є основи, бо поневолені народи мають спільні інтереси й уже зі собою співпрацюють, але в них ще не повстав один керуючий всесоюзний центр. Чому так є?

Так є тому, що:

1. Революційні організації поневолених народів сходу показали досі заслабими, щоби виступити об'єднано та змобілізувати маси цілого ССРСР для революції.

2. Страх перед режимом викликаний терором НКВД є так великий, що маси бояться йти на організовану боротьбу проти режиму.

Тут доходимо до центрального питання революції в ССРСР. Це є терор режиму й його чуйність на всі можливі відосередні революційні рухи. Не забуваймо, що теперішні керівники ССРСР самі вийшли з революції й вони в нюансах знають всі революційні хвати та знають, як з ними боротися.

Чи це пересуджує долю революції в СРСР взагалі? Ні. Ключ ситуації лежить в щораз більшому послабленні режиму, а тим самим апарату терору, а тим самим поменшванні страху мас перед ним. Чейже й гестапо не має причини що до метод терору встидатися перед НКВД. А ми ж бачимо, що сьогодні воно вже ситуації не опановує.

Подібно буде ставати позиція НКВД, а зокрема в міру продовжування війни, в міру кристалізації революційних сил всередині та в міру зовнішніх невдач. І тому, хоч в основу революції в СРСР ми кладемо внутрішні сили, то однак в сучасний момент уважаємо, що ключ ситуації лежить не часово в зовнішніх моментах, у довгій війні, а зокрема в новому фронті проти альянтів. Як ми вже вказували нижче, тоді й ідейні позиції большевиків дуже послабили б, бо відпав би зненавиджений на сході гітлерівський противник. В тому власне, як сказано, закликається сила позиції Англії на випадок її війни з большевиками. Для нас є ясным, що фактичні спроможності українського народу, себто його організовані революційні сили перерішили б в час альянтсько-советського конфлікту про долю України.

Але евентуальна війна зі советами мала б для альянтів ще такі три наслідки, що в свою чергу мали б для нас і для відношення до нас альянтів дуже далекойдуче значення, а це співпраця Англії з:

1. білогвардійцями,
2. поляками,
3. німецькою мілітарною силою.

Що до білогвардійців, то які не були б великі їхні впливи в Англії, – їхня позиція була б послаблена моментами, що ми їх вже назвали, а це бажанням Англії ліквідувати всіх своїх імперіялістичних конкурентів в Європі та йти радше на декомпозицію, чим на консолідацію сходу.

Але справа ця набирає окремого наświetлення в зв'язку з поляками. Ясне, що в випадку війни з большевиками, позиція Польщі в альянтському таборі дуже зросла б. Знаючи ментальність польської верхівки, що керується не так добре зрозумілим інтересом своєї держави, як сліпою ненавистю до українського народу, треба допускати, що поляки будуть форсувати в той час концепцію Польщі й Росії, як порядкуючих сил на сході, коштом України, себто Андрусів в новому виданні. Тоді українська проблема мала б стати знову внутрішнім питанням обох наших історичних ворогів. Беручи до уваги слабе знання географії в англійців і американців, треба таку концепцію вважати дуже небезпечною.

Що могли б ми таким ворожим намаганням протиставити. Перш усього треба сказати, що позиція наша була б трудна головню з огляду на сильніші заявки поляків і москалів закордоном, як у нас. Друге – це наше ославлене “германофільство”, яким всі наші вороги будуть нам завжди дуже шкодити. Перебороти ці дві справи, себто: 1. поставити порядні заявки

2. дати світові добру інформацію про революційно-визвольну боротьбу українського народу проти німецьких окупантів – треба вже тепер, себто заки така концепція й зв’язані з нею небезпеки виринуть.

Ми всі свідомі труднощів того завдання, бо в сьогоднішній момент, власне з огляду на совітів, закордон офіційно з нами говорити не може.

Російсько-польським намаганням представити нас, як їхню внутрішню справу, чи може як якийсь буферний твір при котромусь з них, ми можемо в аліянтському світі протиставити:

1. Що до Росії – її ненаситний імперіалізм, змагання до Дарданелів і друге та всі небезпеки, які з того для європейського мира виривають. (Тому значить, треба незалежної Української Держави).
2. Що до Польщі – історична нездібність поляків керувати власною державою, а не то що мати під опікою других, багато більших від себе народів. Це викликало б відразу українську ірриденту, так, що Україна стала б осередком нової воєнної загрози.

Крім того ми не можемо забувати, що всі ці польсько-російські намагання й концепції будуть однак тільки теорією, підчас коли в практиці, себто на випадок конфлікту на сході, аліянтам треба буде українського рекрута й української революційної боротьби проти большевиків і тому вони будуть змушені шукати тих, які цю боротьбу на Україні зможуть зорганізувати. Тут запорака того, що в період війни українське революційне керівництво буде мати дані ставити також вимоги перед аліянтським світом та перефорсовувати свою концепцію. Більші труднощі виринули б у випадку швидкої перемоги аліянтів, так як було в 1941 році з німцями, бо тоді ми не мали б часу дійти до голосу та творити згадані нами доконані факти, себто перебрати владу в власні руки, що одинаке буде означувати ступінь нашої майбутньої суверенності. Тоді було б отверте поле для російсько-польських інтриг. Для нас знову створили б ся можливості гри між трьома імперіялізмами. Найважливіше при тому завдання буде для української дипломатії видістатися спід польсько-російської “опіки”, та самому репрезентувати волю українського народу. Щоб нпр. нашу майбутню ситуацію закордоном можна було злегшити співпрацю з поляками й уступками для них сьогодні – є дуже мало правдоподібним.

Окрему позицію в випадку аліянтсько-советської війни займали б німці. Якщо до цієї війни дійшло б за обопільною згодою аліянтів і німців, то знову могли б віджити німецькі претенсії до сходу, як ціна за спільний похід. Тоді однак на Україні схрещувалися б інтереси Англії, Росії, Німеччини та Польщі, а також Америки. В такій ситуації не могли б легше грати чим тоді, коли ми мали до діла тільки з одним чи двома імперіялізмами.

Вкінці справа сталінсько-гітлерівського порозуміння й конвенції їх того для українських визвольних змагань.

Два крайні наслідки для нас з цього випливали б. Певним негативом такої ситуації була загроза фізичного винищування українського народу, зокрема його самостійників поліцій ними апаратами НКВД й гестапо. В цей спосіб наростає для нас величезна загроза. З другого боку позитивом такої ситуації було б для нас ідейно-політичне викристалізування фронтів. Наше опреділення було б тоді ясне. Це була б ситуація, в якій українська проблема одразу стала б міжнародною на рівні з проблемами других поневоленних народів заходу чи півдня. Тоді також була б в позитивному порозумінні перерішена для нас проблема орієнтації. Бо кожний поневолений нарід мусить на когось орієнтуватись, себто зв'язувати свої визвольні плани з якоюсь великодержавою чи комплексом держав, що можуть розвалити існуючу політичну систему. Нпр. зараз тільки український нарід є в такій ситуації, бо немає на кого орієнтуватись, бо жодна з держав не заявила ще отверто за українською державністю.

Тому треба прийняти, що не зважаючи на величезні спустошення, що нам на наших землях приніс би большевицько-німецький альянс, чи тільки що порозуміння, цей період був би для нас тим позитивний, що він став би періодом боротьби всього народу, бо іншого виходу не було б і то боротьби, веденої при певних реальних міжнародних перспективах, бо в союзі з цілим рядом європейських народів заходу й півдня.

Ми з'ясували відношення поодиноких народів і держав до проблеми української визвольної боротьби та розглянули наші позиції в декількох варіантах можливого розвитку сучасної війни.

Робимо висновки:

1. За виїмком імперіялізмів Берліна й Москви та їхніх польських імперіялістичних підголосків всі поневолені зараз європейські народи й великодержави заходу заінтересовані в національно-визвольній революційній боротьбі українського народу проти німецького та большевицького імперіялізму. Для деяких з них також повстання незалежної Української Держави лежить по лінії її прямих національно-визвольних інтересів.
2. Головною перешкодою для визнання другими народами національно-визвольної боротьби українського народу й його права на власну державу є їх зв'язаність з німецькими, а головню московськими імперіялістами. З хвилиною, коли це відпадає, не існуватимуть перешкоди для визнання нашої боротьби, а в дальшу чергу й державності.
3. Не залежно від ряду внутрішніх основ для революції в ССРСР, її вибух гальмується в сучасний момент браком віри мас в одну об'єднуючу ідею й їх готовости йти за неї на отверту боротьбу з режимом та недотачек існуючого вже тепер та охоплюючого собою ССРСР спільного політичного керівництва. Стале послаблення режиму в безпереривній війні та назріваючі нові конфлікти назовні і внутрі скріплять революційні сили

поневолених народів, які в час найбільшого послаблення СРСР та вирішального зовнішнього удару, доведуть до революції. В підготові і проведенні революції, як також у закріпленні нового ладу на сході, припадає Україні вирішальна роля, зарівно з огляду на її революційний потенціал та організовані збройно-політичні кадри та позиції серед других поневолених народів, як також з огляду на її стратегічне значення, як вихідної бази для завдання вирішального удару московській імперії.

4. Дальший розвиток сучасних воєнно-політичних подій доведе до актуалізації українського питання на міжнародному ринку. У всіх можливих варіантах укладу політичних сил, революційні організовані, зокрема збройні, сили українського народу будуть вирішальним чинником для здобуття незалежних позицій українства та відбудови української державности.

III. ВНУТРІШНЬО-УКРАЇНЬКА СИТУАЦІЯ

Ми з'ясували зовнішньо-політичні умови в сучасній стадії війни та зовнішньо-політичне положення української нації. Які в такій ситуації завдання та напрямні боротьби українського народу в сучасний момент.

Перш за все наше внутрішнє положення.

Якщо говорити про сучасне внутрішнє положення українського народу, то треба розрізнити два головні комплекси України, а це Осередні й Східні Українські Землі та Західні Українські Землі.

Всупереч сподіванням багатьох українців, що три роки однородної німецької окупації України та широко проведена самостійницька боротьба на всіх землях України принесе ідейне й політичне злиття обох головних займанщин чи принаймні в достаточній мірі вирівняє різниці – сьогодні, в 1944 р., треба знову говорити про два різні комплекси. Тим ствердженням ми ні трохи не хочемо поменшувати тих глибоких ідейних перемін, що пройшли на ОСУЗ протягом останніх трьох років завдяки впертій та веденій з великою посвятою та відданістю і з великими втратами, українській самостійницько-революційній боротьбі. Це був без сумніву величезний вклад роботи, для створення всеукраїнської єдності та до втягнення мільонів у визвольну боротьбу. Тим не менше не можна сьогодні говори про цілу Україну, як про однородний комплекс, що живе в цілості тими самими ідеями, що в нього однакова політична активність і натуга боротьби за Українську Державу. Це й нічого дивного, коли згадати хоча б факт 23-річної большевицької окупації з усіма її наслідками для психіки, для національно-політичної структури мас. Зміна зовнішньо-політичних умов в час німецької окупації та активна самостійницька боротьба тривали закоротко, а поворот большевиків наступив заскоро, щоб можна було говорити про повний на 180 ступенів

зворот в обличчі мас. Сьогодні у висліді нової большевицької окупації є хвилеве послаблення натуги національно-визвольної боротьби, можна навіть прийняти, хвилевий імпас в самостійницьких настроях, однак тим не менше, ми уважаємо себе не в праві твердити, що ОСУЗ стоять зараз на передодні великого відродження самостійницько-визвольних настроїв та поступеного скріплення революційної боротьби.

Що уповажнює нас до такого твердження. – Щоб дати відповідь на це питання, треба пригадати деякі факти минулого.

Якими шляхами йшов розвиток національної ідеї, та в яких формах проходила самостійницька боротьба від хвилі остаточного заломання українських армій в період останніх визвольних змагань 1917-21 років.

Якщо б хотіти схопити одну з основних причин нашої невдачі в період 1917-21 років, треба б назвати невизначність тодішньої нашої ідейно-політичної плятформи. Те, що мало в час революції виходити як справді революційна, себто передовсім яскраво виразна й притягаюча масу ідея, виходило часто в устах тодішніх політичних керівників як невизначні, замрячені, піддані вічним хитанням програми поодиноких політичних угруповань. Політично не було зразу поставлено на самостійність, а йшли до неї кризь автономії і федерації, так що маса не могла остаточно знати, що правильне, а що ні. Тоді, коли остаточно був визнаний принцип самостійності, большевики проголосили його реакційним, даючи ширшу і наче б то більш прогресивну розв'язку. Серед мас мусіла наступити дезорієнтація.

Соціально – намагання конкурувати з большевиками – й вічний хвостизм мусіли дати також перемогу більш крайнім і безкомпромісовим большевикам.

Українська ідея протягом цілих визвольних змагань виступила радше у формі часових застриків для мас і тому народні настрої раз припливали, раз відпливали від самостійництва. Виразна ідея кристалізувалася в ударі з большевиками, коли здоровий національний інстинкт підказував, що це ворожа сила. Але й тоді хитання проводу доводило до хитання маси. Вистарчить згадати, якого спустошення в головах тодішніх українських політичних угруповань внесла напр. т.зв. груднева заява большевицького уряду в 1919 р. про самостійність України і др. А було це в час, коли большевики винищили вже сотки тисяч українців, це ж було по могутній епопеї спільного походу на Київ. Як же ж тоді стояло з виразністю і чистотою ідеї, коли після цього всього одна большевицька декларація принесла хвилю радянофільства серед українських партій, а навіть еміграції, яка чейже втекла перед большевиками? Тому, в огні й крові не тільки відроджувалась українська державність, але також в огні й крові серед партійних питань кристалізувалась ідея. Ясно, що у такій обстановці, в зустрічі з большевизмом не могла вона перемогти. Щойно, після остаточного здемаскування большевицьких плянів на Україні, а це в час Зимового Походу

в 1920 р. прийшло повне ідейно-політичне відродження. Тому Зимовий Похід треба уважати одним з нечисленних політично-збройних актів періоду визвольних змагань, щодо якого не було жодних сумнівів у народніх масах, за що боролися його учасники й проти кого. Фактом є, що цей похід зробив величезний пролом у настроях мас і їх остаточно оприділив в сторону самостійництва. Але зовнішньо-політично це вже було запізно.

Якщо розглядати форми й зміст української визвольної боротьби, на ОСУЗ в період повоєнний, то треба сказати, що ця боротьба пішла трьома головними шляхами. Перший – це було продовжування збройної боротьби у партизанських формах. Боротьба ця ведена рядом повстанських комітетів і очолювана т.зв. ЦУПКомом проходила декілька років по закінченні визвольних змагань. В большевицькій термінології вона znana під назвою бандитизму, петлюрівщини тощо. Якщо йдеться про місце української самостійницької ідеї в цій боротьбі, то ясне, що вона велась власне в ім'я чистого самостійництва. Для вдержання самостійницьких настроїв та віри мас в перемогу нашої ідеї – боротьба ця мала величезне значення. Зогляду на розвиток міжнародної ситуації не могла вона в цій формі на довшу мету вдержатись.

Невдача визвольних змагань, а далі партизанських акцій, принесла зворот до політичної чи радше культурницької конспірації у виданні Братства Українських Державників (БУД), а відтак Спілки Визволення України (СВУ). Це була друга форма самостійницької боротьби. Вправді, як пізніше стверджено на процесі СВУ, її учасники часто говорили про повстання, отже ідейно-політична виразність в програмі там була, але на практиці СВУ не стала для народу могутньою революційно-визвольною організацією. Перше, з огляду на свій склад. Кадри СВУ склались в першу чергу з інтелігентів і організація мала опертя в місті. При тому йшло передовсім про певну категорію інтелігентів, бувших учасників визвольних змагань, професорів української мови, історії, літератури. Села СВУ опану-вала дуже слабо, робітництво майже ні. Склад СВУ пересуджував також про зміст роботи. За весь час свого існування СВУ мала характер давнього передреволюційного жовтоблакитництва, без сумніву переповненого глибоким патріотизмом, але все ж далеким від життя та тих перемін, що заіснували на Україні під большевицьким режимом. До того долучувалась невясненість соціально-економічних питань. Тому й СВУ не могла відограти рішальної ролі на Україні, а її слабкі сторони використали відтак більшовики, щоб компрометувати українську самостійницьку ідею і боротьбу. Очевидно – це ні трохи не поменшує щирого патріотизму і відданости справі учасників СВУ, якої ім'я ще до сьогодні є певним прапором для України.

СВУ представляли большевики як реакційну організацію, як залишки старого, ліквідованого вже світу. А тому, що по при всі свої недостачі, СВУ не зуміла ще опанувати нової української підсоветської молоді, якій

большевики, як-не-як, поставили далекі перспективи, тому й те, що окреслюємо як самостійницьку ідею, себто як ідею народу, що хоче жити вільним життям і визволитися від окупантського насилля, – мусіло виявитися в інших формах боротьби. Тут йдеться про третю форму боротьби, що її ведено властиво на культурному полі, але її зміст наскрізь політичний. Йдеться про могутній процес культурно-політичного відродження 20-их років знаний під назвою хвильовізму. Це була без сумніву нова форма боротьби й вияву української самостійницької ідеї. Вона починалася від культурного відродження, але завершилась виразним гаслом: “Геть від Москви”, що мало вже очевидний наскрізь політичний характер. Нічого дивного, що цей процес приніс також наскрізь політичні консеквенції для його учасників, себто страшний большевицький терор. Тут однак прийшлося большевикам вдаряти не в якесь реакційне кубло, бо так хвильовізму в очах мас компроментувати не могли, – це була смілива спроба дати українського змісту комуністичній формі УРСР. Йшло про справжню українську по змісті культуру, в комуністичних рамках, а большевики хотіли якраз чогось протилежного. Вони лиш по формі допускали українську культуру. Зміст мав бути большевицький. Хвильовізм – це був політично-культурно і соціально прогрес. Це був доказ живучости українського генія, що навіть в трудних большевицьких умовах умів себе виявити. Зі становища самостійницької ідеї й боротьби українського народу, – це була оригінальна, але органічна й по змісту українська програма самостійництва й продовження визвольних змагань Українського Народу за власну державу.

Дальший період українського самостійництва здавлений часто по собі слідуючими чистками на Україні, з яких найбільш голосними були розстріли і ссилки з 1934-37 р. Треба признати, що большевики за той час завдали вирішальних ударів українському самостійницькому рухові. Перш за все, вони фізично вдарили по тих, яких окреслювали як бандитів. Це були не тільки колишні партизанські борці, це були всі ті, які ясно й відверто ставили вимогу боротьби проти Москви й то революційними прийомами. До них мали большевики ненависть, але мали також респект. Це були серйозні й безкомпромісові вороги режиму. Цей тип, який так вдало схопив у своїх творах Антоненко-Давидович, вдалося большевикам у великих розмірах ліквідувати. Його ліквідація йшла в парі з ліквідацією спадкоємців хвильовізму.

Натомість, щодо останніх жовтоблакитників аполітичних культурників, то їх попри фізичний терор большевики вдарили ідейно, представляючи їх, як суспільну реакцію. Тому й позиції так понятого жовто-блакитного самостійництва були слабі. Зокрема серед молоді, бо молодь жила новим і захоплювалася деякими здобутками та розмахом большевицького режиму. Жовтоблакитні традиції збереглися натомість серед невеликих, зрештою, решток колишніх революційних діячів, що так чи інакше зуміли себе приховати.

Так виглядали позиції українського самостійництва на ОСУЗ у днях вибуху на сході війни. Деяку зміну внесли вже роки 1939-41 рр., себто зустріч ОСУЗ із ЗУЗ, що виявилось у невеликих організованих кадрах ОУН в тому періоді. Серйозна зміна зайшла щойно в 1941 р.

Вліті 1941 проходив на ОСУЗ – в силу змінених зовнішніх умов – процес відродження української самостійницької ідеї. Українське самостійництво стало в перших тижнях війни легальним явищем в очах мас. Яка була участь тих мас у легальних виявах самостійницького руху?

Щоб на це відповісти, не можна підходити до цієї маси, як однородної цілості. Перший, хто піднявся до широкої самостійницької роботи в містах і селах, були залишки старшої інтелігенції з-під стягу названих жовтоблукитників. Але не всі. Були такі, які скептично оцінювали німецький похід на схід і в роботу, яка на зовні мала печатку німецької згоди, не встрявали.

Друга і найбільша група – це були широкі маси, що до справи поставились пасивно, в ролі глядача. Хотіли побачити, що з того вийде.

Врешті, треті, з яких багато було й серед пасивних глядачів – це було виховане в большевизмі покоління, себто люде віку приблизно 18-40, що не знало передреволюційної доби, а на українське самостійництво дивилися через призму советської пропаганди.

Але скоро фронти клярувалися. До того причинився скорий німецький удар по самостійницькому русі та по всіх його виявах. Які були наслідки того?

Найширші маси остали пасивними, як і досі. Вони тільки піддалися давньому страху перед новим режимом.

Самостійницька інтелігенція – поскільки йде про ідейних з-поміж неї, вицофалася з активного політичного життя й старалася приміститись на аполітичних посадах. Найкращі з-поміж неї почали організовувати підпільну боротьбу. Знову ж вислужницький елемент заповнив німецькі редакції, комісаріяти й другі агентурні установи.

Вкінці, третя група – оці вихованці большевицького режиму і, коли брати під увагу вік, елемент найбільш придатний до революційної боротьби, мусів у висліді німецьких репресій по самостійницькому русі насторожитися та почати піддавати в сумнів більшовицьку агітку про агентурність українських націоналістів.

Методи німецького імперіялізму на Україні, зокрема щораз кріпшаючий терор по відношенні до самостійницького табору, скріплював ідейні позиції українського самостійництва. Виразне й до подробиць скрісталізоване та подане до публичного відома становище ОУН до німецької окупації й безкомпромісова боротьба проти неї скріпила позиції українських самостійників зарівно на протинімецькому, як і протибольшевицькому фронті. Народні маси побачили, що це рішуче третя сила та відчули в ній відродження традиції давньої ідеї й боротьби за українську державність. Коли відтак, завдяки широко проведеній пропаганді, стали також відомими

позиції українського самостійницького табору в соціально-економічних питаннях, значення ОУН на ОСУЗ сильно зросло, так що – якщо йдеться про людські кадри, в ряди організованих борців революції стали припливати учасники третьої, отже це комуністично-большевицьки вихованої групи. Тут же була також молодь і то не тільки наймолодші, але також колишні свідомі комсомольці, що тепер побачили забріханість большевицької агітки. Очевидно, що найбільш переконливим аргументом були тут німецькі репресії, а з другого боку видержливість і твердий хребет самостійників, що навіть в найтрудніший східно-українській підпільній дійсності не здавали поля бою.

Найважливішою однак причиною успіхів самостійницького руху на ОСУЗ була його зв'язаність з життям, давання відповіді на питання дня, на найбільші болячки народу та вказування методів боротьби з окупантським режимом, з його формами визиску й гніту й керування цією боротьбою. Із численних акцій треба згадати дві головні.

Перше – це акція проти вивозу населення до Німеччини, друге – це акція проти виголоджування населення України, отже проти економічного грабунку. Ці два питання, поруч зі справою непошанування людської гідності та масових розстрілів і биття, були найбільш болячими для українського народу в час німецької окупації. Хто хотів в той час здобути впливи для якоїсь ідеї та вдержати себе на поверхні політичного життя, мусів заняти виразне становище до всіх тих окупантських практик, як і до німецького режиму взагалі. Це найкраще видно по інших політичних угрупованнях, що старалися лявірувати з німцями. Вони на поверхні життя не вдержалися.

Таким чином одним українським самостійницьким табором була дана відповідь на німецькі намагання послаблювати людський і господарський потенціал України. Рівночасно були ним організовані практичні самооборонні прийоми для збереження народу перед окупантським насильством.

Тут переходимо до кардинального для кожної революційної боротьби, а зокрема на ОСУЗ також з морально-політичних моментів важливого питання організованих кадрів руху, зокрема збройних кадрів, себто питання фізичних спроможностей руху реалізувати силою свої ідеї й свою програму.

Це питання було завжди найважчим до розв'язки. З ним однак зустрінувся український самостійницький рух з першого дня своїх масових політичних виявів. Після того, як остаточно відродилась в народніх масах давня віра в українську самостійницьку ідею й у цей спосіб почала наростати третьа політична сила на Україні, народні маси почали міряти її спроможності в порівнянні з двома існуючими ворожими силами, а це німецькою й большевицькою. Застрашені німецьким і большевицьким терором, народні маси жили під гіпнозою гігантських сил Москви й Берліна, яких армії вони мали нагоду бачити на власні очі. Тому одним з найважчих запитів, з яким зустрічалися українські самостійники на ОСУЗ був запит про наші фізичні спроможності, про наші мілітарні сили, які ми могли б з успіхом протиставити

німецькій і большевицькій арміям. Без сумніву, кожному було ясне, що йде тут про сили дуже неспівмірні, та що тільки люди справді великої віри могли повірити в перспективи революційно-визвольної боротьби українського народу.

Але з часом погляди народних мас в тому питанні почали мінятися. З одного боку діяло тут заломання німецької армії, тієї гордовитої й позірно непереможної сили. Захитання віри в непереможність німецького імперіялізму мусіло будити також надію на можливість розвалу большевиків, хоч з цією справою було гірше, бо незалежно від того, що, напр., в 1942 р. большевики видавалися зовсім розгромлені, на ОСУЗ діяв ще страх перед НКВД і його можливим поворотом.

З другого боку, на зміну настроїв мас в користь самостійницького табору також в питанні збройної сили вплинув факт, що ОУН перейшла весною 1943 року до т.зв. збройно-політичної мобілізації народу та безпосереднього організування збройних відділів. В той спосіб наша ідея, наші гасла й наша програма дістала в очах мас конкретної збройно-фізичної підтримки й тому стала реальнішою. Окреме місце заняли тут пропагандивні рейди УПА, що поширюючи самостійницьку літературу та кличі, демонстрували рівночасно збройну силу українського народу. Це без сумніву більше переконувало.

В парі з тим прийшли бої УПА з німецькою поліцією та більше-вицькими партизанами. Тут йшло про охорону населення перед найбільш яскравими формами грабунку та терору. Збройний відділ міг не тільки здержати німецький грабунок села, він міг перевести також відплатну акцію, відбираючи награване добро, він міг також влаштувати відбивання транспортів робітників, насильно вивожуваних до Німеччини, і ліквідувати сексотів, тощо. В парі з тим, в збройних відділах бачив нарід своє збройне рамя та можливий зав'язок своєї майбутньої збройної сили. В кінці, для соток українських молодих людей збройний відділ був місцем збереження перед окупантським терором.

Проведені у всіх майже областях Правобережжя, не говорячи вже про ЗУЗ, акції організації збройних відділів вповні себе виправдали та стали одною з найсильніших форм всенародної боротьби. Зрештою, як показав дальший розвиток подій у всій Європі, до таких форм боротьби вдалися відтак майже всі поневолені європейські народи, як форм одиноко відповідних на п'ятому році війни, в час зближування остаточного заломання імперіялізмів. Сьогодні підпільні збройні відділи по всій Європі – це буденне явище.

Чи збройні відділи українського народу могли бути так розбудовані, щоб завдати вирішального удару большевицьким і німецьким окупантам, а заразом, щоб охоронити Україну перед маршем большевиків? Ясно, що ні. Такого завдання не могли б здійснити жодні підпільні збройні сили будь-якого з європейських народів, хоч більшість з них одержує збройну поміч від альянтів. Але українські збройні сили:

1. Стали одною з найважливіших форм визвольної боротьби українського народу й такою формою є зараз та – як будемо це старатися нижче доклати – будуть нею і в майбутній большевицькій дійсності.

2. Піднесли позиції українського народу й його визвольної боротьби зарівно в очах наших мас, як і в очах чужинців, з яких деякі, що досі Україну взагалі негували, наввипередки спішилися нас визнати за серйозного політичного партнера.

В такій ситуації застала й застає нас нова більшовицька окупація. Які її наслідки на українських землях, зокрема якщо йде про поставу мас до визвольної боротьби та який буде її вплив на нашу дальшу боротьбу, зокрема на її зовнішні вияви?

Говоримо дальше про ОСУЗ.

Не треба бути пророком, щоб прийти до переконання, що наступ Червоної Армії, з її сифілістичними сибірськими частинами, з нещадним терором НКВД, з грабуванням і насилуванням жінок, вплине придавляюче, принайменно часово, на напругу революційної боротьби українського народу й то не тільки на ОСУЗ, але й на ЗУЗ. Це фізичне правило стихії, що безперервно вдаряє, і треба щойно часу на те, щоб хвилево застрашену й розгромлену спільноту сформувати в нові організовані кадри та кинути до боротьби.

Але не тільки це. Незалежно від можливого хвилевого імпапу ми поставили вище твердження про близьке відродження й усе нове скріплення та зріст революційно-визвольної боротьби в дальшому майбутньому.

На чому спираємо це твердження...

Отже, перш усього, якщо йде про СУЗ, то відступлення німецької армії – це для багатьох все ж таки звільнення від страшного німецького терору, якого ЗУЗ, зокрема Галичина, хоч може й у таких розмірах місцями також відчула, але так боляче не пережила. Для СУЗ гітлеризм – це не тільки важкий окупаційний гніт, але це також варварство, це насилля над людиною, це найбільш реакційна расова людодіська теорія і практика. На СУЗ маса вважала большевиків також гнобителями, але все ж своїми. А своїх, звичайно, приймаємо краще.

Друге – це надія жителів України з приходом Червоної Армії побачити своїх родичів мобілізованих в армію, або принайменше дістати про них вістку. В парі з тим тліла, хоч невелика надія на те, що може однак большевики змінилися.

А тим часом, большевики не те, що не змінилися на краще, але хіба на гірше. Тому треба прийняти, що період відітхнення мас по гітлерівському терорі буде дуже короткий, якщо взагалі буде, бо йому вслід йде нове большевицьке насилля. Тому по першому моменті вижидання й тихої надії на т.зв. “наших” прийде відворот. Відворот настроїв від большевиків буде мати ряд ще інших причин, як, – першу, безконечне продовжування імперіялістичної війни. Це буде відбиватися не тільки на фронті, серед бійців,

але також на заплілі. Червоноармійці, які вже “визволили” свою батьківщину від німецького ярма, будуть не дуже радо йти поза свої кордони визволяти других, тим більше, що Сталін не знає жодних означених воєнних цілей. Тільки невеличку частину бійців буде притягати бажання грабунку заходу, маса вояцтва прагне й прагнутиме мира. З тим зв’язані розклад і деморалізація, так дуже питомі для п’ятого року війни.

Ці настрої будуть передаватися також большевицькому запліллю, тим більше, що в зв’язку з вимогами війни господарська ситуація заплілля буде щораз гіршати.

Від кого буде чекати советський громадянин в такій ситуації рятунку...

Думаємо, що залежно від всієї непопулярності інтервенції в Росії, будуть советські громадяне розчисляти на неї. Того не омине також Україна. Але, завдяки позиціям самостійництва на українських землях, внутрі України не буде порожнечі, себто буде також внутрішня сила, на яку будуть маси орієнтуватись і до якої будуть включатися в міру послаблення советів. Бо на очах мас розвалюється могутча німецька імперія. Маси бачать також слабі сторони ССРСР. Тільки страх перед терором НКВД не дозволяє їм піднятись проти режиму. Але це діється тільки так довго, як довго режим справді сильний. Однак і його сили будуть щораз вичерпуватися, а в міру просування на захід буде рости спротив поневолених народів проти большевиків. Це будуть маси бачити й відчувати. А що це значить, як маса бачить слабість могутнього досі режиму, то це ми знаємо сьогодні на прикладі Німеччини. Політичні акції, які рік тому були не до подумання, є сьогодні звичайним явищем, а німецька окупантська влада не має вже сили, щоб з ними боротися (Нпр., т.зв. “республіки” УПА). Тут діють фізичні закони і навіть терор гестапо, ні НКВД ніщо вже не вдіє, коли режим слабне та коли це дійде до свідомости мас.

Все це буде створювати атмосферу, пригожу для скріплення самостійницьких настроїв серед народу, та буде поширювати його боротьбу. В цьому відношенні більшовицька окупація, попри все спустошення, яке вона посіє на українських землях, буде мати ще інші позитивні наслідки для дальшої самостійницької боротьби українського народу.

Перш усього, вона доведе знов до однородности політичного режиму на всіх українських землях та, хоч механічного, їх об’єднання. Навіть при вдержуванні кордону на Збручі буде проходити взаємне відділювання на себе обох частей України. Це доведе до вирівнування внутрі краю та до скріплення й рівного розподілення революційного потенціалу на всіх землях України та причиниться до затирання різниць між Сходом і Заходом. Не забуваймо, що це буде dokonуватись в напруженій воєнній обстановці, а тоді такі процеси проходять швидше й глибше.

В парі з цим, в міру просування большевиків на захід, Україна дістане ближчий і тоді дуже актуальний для обох партнерів зв’язок з заходом.

Україна опиниться в центрі визвольної-політичної проблематики Європи і здобуде між поневоленими народами заходу кращих партнерів, як це мало місце на сході.

Ми представили розвиток самостійницької ідеї і руху на СУЗ, зокрема протягом останніх трьох років, та старалися вказати на ті наслідки, які матиме на СУЗ нова большевицька окупація.

А тепер про Західньо-Українські Землі.

Про розвиток українського самостійництва на ЗУЗ та про визвольну боротьбу українського народу не приходиться тут говорити. Ми можемо тільки обмежитися до ствердження. Отже:

Завдяки двадцятирічній визвольній боротьбі українського народу, від хвилі невдачі останніх визвольних змагань, українська самостійницька ідея, як ідея Української Самостійної Соборної Держави є єдиною ідеєю, що всеціло опановує українські народні маси ЗУЗ, а самостійницький табір є єдиним заступником народних інтересів та уповноваженим керівником визвольних змагань українського народу. Це відноситься зарівно до Галичини, як і до Північно-Західніх Земель. Будь-яких ілюзій, чи надій на большевицький режим на ЗУЗ немає. Тут може бути тільки проблема в більшому терорі, який без сумніву застосовують большевики на ЗУЗ, що їх вони вважають центром українського самостійництва. Та справа ця належить вже до питання нашої боротьби чи оборони й тактики взагалі під новою большевицькою займанщиною в зв'язку, з одного боку, з сучасним положенням на українських землях, з планами большевицького режиму, з нашими завданнями в період перевороту й війни та в зв'язку з зовнішньо-політичними умовами.

Огляд про ситуацію на українських землях треба ще доповнити деякими даними про *еміграцію* та про існуючі там українські сили. При тому нам не йде про докладну аналіз цієї проблеми, але про ствердження деяких моментів, що є факторами певної української сили. На цьому місці йде про еміграцію примусову, себто про насильні вивози дорогою репресій чи на працю. Таке явище виступає по обох сторонах фронту, себто зарівно під німецькою, як і під большевицькою займанщинами. Не улягає жодному сумнівові, що при догідних політичних умовах, в яких усім нашим емігрантам та поневоленим був би вможливлений поворот на Україну, вони стануть дуже серйозним чинником зарівно при здобуванні української державності, так і при ділі її мирної відбудови.

Якщо йде тут про большевицьку еміграцію, то, в першу чергу, ми повинні ще знайти давних національних провідників, репресованих за їхню самостійницьку роботу, а також більшу скількість фахової інтелігенції, що не маючи змоги вдержатись на Україні, поселювалась в дуже віддалених

областях Уралу, Азії, чи просто на Московщині. Очевидно, для нас питання є: коли ці люди можуть до нас прийти, себо чи щойно в час державного будівництва, чи вже в періоді революції. Є ясным, що справа ця лежить поза межами нашого відділюваня та в цілості залежить від зовнішних умов.

Більшого значення, як політичний і мілітарний чинник, набере еміграція в Німеччині, бо тут існує зв'язок зі світом, зокрема з заходом, і звідси мають прийти потрібні нам політичні переміни. Зарівно політично, як і мілітарно, тут йде ще про дуже великий український потенціал. З одного боку – це маса української інтелігенції, також фахової, а з другого – мільйони робітників і полонених як мілітарний фактор на випадок нової війни з советами.

Вкінці одне ствердження: зарівно большевицька, як і німецька еміграція – це в більшості елемент національно-політично освідомлений та придатний й готовий до боротьби за українську державу. В догідний момент він стане серйозним чинником нашої визвольної політики.

Ми переглянули внутрішньо-українську ситуацію. Тепер робимо висновки:

1. Незалежно від хвилевого послаблення національно-визвольної боротьби у висліді воєнних дій на Україні, а головно повороту большевицької окупації, Українська національна ідея і революційна боротьба стоять напередодні відродження і широкого поширення. В основі цього лежатиме з одного боку свідомість мас, що большевики в нічому не змінилися та що єдиного виходу треба шукати в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу в парі зі зростом в новій большевицькій дійсності та фактичних збройно-політичних виявів самостійницької боротьби, з другого – в послабленні большевицького режиму та назрівання моменту міжнародньої актуалізації українського питання.

2. Ідея УССД, як ідея вільного життя, політичного і соціального розвитку народу й одиниці є єдиною ідеєю, присмисловою для цілої України. На ЗУЗ вона в цілому опановує маси та є рушієм їхньої революційної боротьби.

3. Українська підбольшевицька й піднімецька еміграція стоїть в більшості за ідеєю УССД та у відповідний момент стане важливим політичним мілітарним фактором визвольної боротьби українського народу.

IV. НАШЕ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ВЕРХОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО КЕРІВНИЦТВА

Для ведення політичної боротьби в якомусь середовищі потрібні три головні чинники: 1) *ідея*, 2) організовані політичні кадри, 3) *провід*.

Ідея окреслює зміст боротьби, нею також визначається мета політичної боротьби. Організовані кадри – це конкретна сила середовища, це організована сила мас, при помочі якої має бути здобута мета боротьби. Без

виразного керівництва, як третього чинника, не має організованої боротьби середовища, є тільки стихія.

Якщо на основі цього розглядати сучасну внутрішню українську ситуацію та напрямні нашої боротьби, то треба сказати, що ідея Української Самостійної Соборної Держави, понята як ідея вільного політичного, культурного й економічного розвитку Українського Народу, як ідея свободи одиниці й громади – є без сумніву ідеєю, що зараз опановує народні маси України. Вони прагнуть волі, особистої й збірної, вони прагнуть культурного життя й свободного розвитку, вони однаково ненавидять системи гітлерівського й большевицького насилля, як системи поневолення народу й людини. В них тільки, в цілій народній українській масі немає може певного викристалізування думки щодо того, що єдино боротьба за Українську Державу є правильним виходом з теперішнього положення. Бо саму ідею вони сприймають, вони також уважають своєю програму українського самостійництва, політичного й соціального. Від теперішнього режиму вони нічого вже не дожидають. По останньому повороті большевиків у них немає вже жодних ілюзій. Також якоїсь старорежимної царсько-власовської відміни вони не ждуть, бо царат й його систему уважають наскрізь архівально-реакційним явищем.

Але сприймання ідеї, а готовість за неї боротися – це дві окремі речі. Якщо б ішло тільки про сприймання ідеї, то – не зважаючи на сильний всесоюзницький комплекс громадянина ОСУЗ і його тяготу до великих просторів та наставлення проти т.зв. національних камер, – позиції українського самостійництва були б дуже сильні. Бо народні маси вже доволі натерпілись, вони були протягом майже трьох десятиріч дослідним кріликом для найбільш диковинних експериментів, – щоб ідея прогресивного порядку на сході, ідея вільних національних держав та індивідуальної свободи не була для них приємлива.

Але тут ідеться про готовість боротися за цей новий порядок – і в цьому місці починаються серйозні труднощі. Ми вказували на те, з чого вони випливають, ми, зокрема, звернули увагу на викликаний терором окупанта параліж волі й активності, що недопускає людині навіть психічно переставитися на отверту боротьбу з режимом. В цьому відношенні наше покоління має до діла з оригінальним явищем такого духового розположення мас, з якого щойно більші зовнішні потрясення можуть їх випровадити. Так буде й тут. Але тим не менше, на цей зовнішній удар не можна ждати. Бо наша тогочасна боротьба під німецькою окупацією показала, що хоч генеральний пролом в психіці мас хвиливе неможливий, то все ж ми сьогодні маємо нагоду стверджувати великі виломи в психіці ОСУЗ, якщо йде про їхню оцінку большевицького режиму, як начебто ніколи непобідимої системи. Виломи ці поробила самостійницька революційна боротьба Українського Народу.

Тому, коли формулювати наше завдання на тому відтинку на майбутнє, то треба назвати дальшу революційно-визвольну боротьбу за скріплення і розбудову ідейних позицій самостійницького руху на ОСУЗ.

Ідея УССД мусить бути визнаною не тільки єдиною правильною ідеєю, і якою має визначуватися для цілого народу його мета, але також вона мусить мобілізувати маси до активної боротьби за неї. Це важко, зокрема, коли узгляднити намагання большевицького режиму компрометувати самостійницький рух, представляючи його, як агентурне явище, щоби в цей спосіб поставити маси перед ідейною й програмовою пусткою в свідомості безвихідности ситуації – бо, мовляв, українська держава – це також не вихід, це є західні капіталісти, – намагання прив'язати їх до свого власного ідейного й політичного воза та зробити знаряддям для своїх божевільних імперіялістичних планів. Большевики здають собі дуже добре справу з того, що у висліді проведеної самостійницької роботи та під впливом виснажуючої війни і компрометації режиму, прийде на Україні могутній процес відродження української національної ідеї, й тому вони будуть старатися всіма способами в неї вдаряти. Це буде не тільки намагання компрометувати, але також терор. В виду цього українська визвольна ідея мусить виступати на українських землях як боева ідея, як ідея революції, ідея нового прогресивного порядку, що вимагає повного знищення пануючої системи насилля. З другого боку методи боротьби мусять також відповідати ідеї. Вони також мусять бути достаточо сильні й рішучі, щоби могли видержати пробу життя в жакливій большевицькій дійсності. Тут доходимо до другого питання політичної боротьби, а це до організованих кадрів. Без них немає практичної боротьби. Розглядаючи питання організованих кадрів, ми мусимо рівночасно розглянути питання методів нашої боротьби, себто тактики.

В політиці немає абсолютно правильних рецепт. Їх немає, зокрема, в тактиці. Її характер сам собою зовсім не рішає ще про успіх. Неважно, чи вона наступальна, чи оборонна, важко, щоби вона в даних умовах служила здійсненню поставленої мети.

А які умови створювали й створюють зараз на українських землях окупанти, зокрема Москва? Ми сказали вже, якщо йдеться про саму ідею та самостійницький рух, то московський імперіалізм намагається його за всяку ціну компрометувати. Знову ж, як іде про кадри самостійного руху, то ціллю Москви є їх знищити.

Але не тільки кадри руху. В сучасний момент ціллю сталінсько-гітлерівських імперіялістів, зокрема Москви, являється знищення українського народу шляхом не тільки винищування провідних кадрів, нещадного грабунку українських земель, компрометування українських визвольних змагань, але також винищування української національної субстанції, шляхом винищування українських народних мас.

Ціль Москви є ясна: не тільки духово розложити український нарід, але також його фізично знищити в найбільш догідному розумінні того слова. Цю московську мету ми пізнали здавна. Але те, чого не зуміли докอนати масові вбивства української інтелігенції, та чого не доконали масові вивози і колективізація, це має бути доконане в сучасній війні. До цієї цілі служить зараз насильна мобілізація всього українського мужеського елементу в першу лінію Червоної Армії на очевидну загибель під німецькими кулеметами, цьому служать масові арешти й розстріли НКВД в т.зв. визволених областях, тому служить масове заражування українських жінок сибірським сифілісом, цьому служать нові вивози з України українського населення й поселовання на Україні руських азятів. Коли додати, що все це діється після того, як Україна була десятикратно десяткована більшовицьким і німецьким терором, коли додати масове вигублювання українців на роботах в Німеччині, то ясным стає, куди прямують окупанти та, що тут йде про масове винищування українського народу.

А коли йде про цілий нарід, то не можемо, обговорюючи наші завдання на майбутнє, обмежитися до питання кадрів, але мусимо говорити про цілий нарід, якому грозить знищення. Отже про цілий нарід і про його оборону. Тут і криється суть наших завдань на найближче майбутнє.

Кардинальним питанням української визвольної політики на найближчий час являється питання, як з одного боку вдержати ідейні позиції українського самостійництва в краю й закордоном і як розбудовувати революційно-визвольні кадри, створюючи в цей спосіб передумови для нашої революції, а з другого, як рівночасно зберегти ці кадри й цілий нарід перед окупантським знищенням. Московські методи винищування українського народу йдуть по лінії намагання Москви положити Україну настільки на лопатки, що самим фактом знищення її воєнно-здібного елементу зробити її нездібною до будь-яких акцій в днях заломання московського імперіялізму, чи його слабості, отже до революції. У відповідь на це, – наші намагання мусять іти в тому напрямі, щоб власне воєнно й революційно здібний елемент зберегти й задержати в організованих кадрах, щоб у цей спосіб з одного боку задержати моральні і фізичні сили (кадри) революції, з другого, щоб зберегти саму біологічну субстанцію народу.

В цьому заключається велика ідея народньої оборони й самооборони та підготовки українського народу до революції.

А тепер спитаємо: в яких формах ця ідея самооборони українського народу й його підготовки до революції може бути здійснена?

Віповідаємо: в таких формах, які в даний час окупантської дійсности покажуться як найбільш реальними до переведення в життя й успішними.

В цьому місці треба відповісти на питання, де є отсі середовища, отсі людські резервуари, зокрема воєнно-здібного елементу у відношенні до якого

ми могли б стосувати тактику самооборони й збереження для майбутніх завдань української революції.

Відповідаючи на це питання треба розрізнити три головні середовища, в яких зараз змасований і в дальшому розвитку подій буде масуватися наш воєнно-здібний елемент, а це:

1) Червона Армія і всі її допоміжні частини. Сюди вчисляємо також згаданих вже політично репресованих,

2) Німецька Армія і всі її допоміжні частини [не відчитане слово. – Ред.] робітничий і інтелігентський елемент, розкинений зараз по цілій Німеччині й Європі,

3) Національно-визвольні збройні відділи УПА.

Тут треба зазначити, що з огляду на воєнну й окупаційну дійсність, наш безпосередній вплив на поодинокі середовища, зокрема на дві перші групи, обмежений. Однак, також, *дії* власних збройних відділів узалежнені від нашої окупаційної дійсності.

Це одне, а друге – наша політика у відношенню до всіх груп нашої збройної сили мусить визначуватися двома напрямками. Перше – вимогою зберегти якнайбільше вартісного елемента з усіх трьох груп, значить, не дати йому передчасно скривавитись і резервувати на вирішальний момент революції, друге – зробити з нього активно політичний чинник нашої революційної боротьби, себто збройне рам'я української національної революції. Ми не хочемо і не можемо допустити до передчасного винищення, але ми не хочемо також Іванів без роду, московських чи німецьких ляндскнехтів, воюючих за чужу справу!

Вкінці, третє: Обговорюючи питання організованих кадрів і їх вирощення для революції, ми виходимо з фактичного стану. І тому для нас як реальний чинник існує зарівно український червоноармієць і вояк т.зв. Українського Визвольного Війська, і шуцманншафтів і Дивізії СС – бо все це є кадри майбутньої революції, оскільки ми їх до цієї революції підготуємо і не дозволимо знищити їх у службі за чужу справу.

Перш усього, питання Червоної Армії. Хоч це й зрозуміла і незаперечна правда, але власне треба нам сьогодні її пригадувати: ключ до революції в СРСР, а з тим і до відбудови української держави лежить в руках Червоної Армії. Про це треба тямити, зокрема тим, які проблему самостійної України розглядають крізь призму тільки західних земель, чи навіть тільки одної Галичини, – мовляв, східняк нічого не дав і не дасть, – а визволення українського народу ждуть від одної чи другої галицько-німецької дивізії. Не має нічого небезпечнішого, як такий підхід до справи!

В поглядах, що хочуть негувати схід, чи тільки відсувати його на другий плян, вчинені дві кардинальні помилки:

1) Звуження всеукраїнської визвольної проблематики до одної української провінції, що в чисто силовому відношенні є вповні нереальне, бо сама Галичина всієї України не визволить, байдуже, скількома дивізіями;

2) Змеханізування проблеми українського визволення, себто зведення її до питання тільки збройної сили під час, коли проблема української державности – це проблема “пар екселянс” політичної революції на Україні.

В той спосіб доходимо до кардинальних проблем української політики, зв’язаної з Червоною Армією. Характеризуючи сучасні відносини по той бік фронту, ми вказували на ряд об’єктивних моментів майбутнього заломання сталінського режиму. Вправді ми поставили вимогу потрясення ззовні, однак тим не менше ми вповні свідомі, що оце зовнішнє потрясення приспішить внутрішні процеси розкладу ССРСР, розкладу, що як першу захопить змучену війною Червону Армію.

Але нам іде не тільки про розклад Червоної Армії. Нам іде про рівночасне залучення всього вартісного й політичноактивного українського елемента до революційно-визвольної боротьби. Бо, як би не виглядали фронти, й які зовнішні сили не воювали б з большевиками, українські червоноармійці будуть першими, що стоятимуть на наших землях і в першу чергу на їх багнетах може спертися українська революція. Всі імпортовані частини, в тому й кадри полонених з Німеччини й другі, прийдуть пізніше, хоч вони можуть відограти також вирішальну роль.

В цьому заключається суть проблеми і звідси випливають напрямні нашої політики по відношенні до Червоної Армії. Начальним гаслом дня мусить для нас стати гасло: Лицем до Червоної Армії! За нашу активну політику по відношенні до червоноармійця! Йде про боротьбу за душу кожного бійця Червоної Армії, за переставлення українського червоноармійського елемента на українські революційні тори.

Щоб сповнити це завдання треба:

1) бути у тій Червоній Армії, себто мати в ній своїх людей і з нею тісно співпрацювати,

2) мати таку політичну платформу і програму, що була б приємлива для пересічного бійця.

Тут вже йде про практичні напрямні нашої боротьби й політики по відношенні до Червоної Армії. Якщо йде про нашу участь в ній, то ми мусимо виходити з фактичного стану насильного втягнення мільйонів українців в армію. В масі ми тому перешкодити не можемо. Ми можемо тільки частину воєнно-здібного елемента зберегти та відставити до власних збройних відділів. Але коли фактом є, що зараз в Червоній Армії мільйони українців та, що нові тисячі до неї мобілізуються, то, очевидно є дати до неї також такий елемент, що зможе проводити там певну політичну роботу. Яку? Чи в широкий розмірах? Не можна мати ілюзій. Робота ця буде невелика, бо надто ще сильний терор НКВД, але вона зростатиме на силі в міру послаблення режиму. В цей спосіб будуть створені передумови для того, щоб у відповідний час творити згадані вище доконані факти на українських землях, що, знову в свою чергу, із закордонно-політичних оглядів, є

передумовою наших позицій по відношенні до зовнішнього світу та визнання нас за самостійний державний чинник.

Справи відповідної політичної платформи й програми та гасел у підході до Червоної Армії – це справа нашої революції на Сході взагалі. Характеризуючи позиції українського самостійницького руху на ОСУЗ в рр. 1941-43, ми вказували наскільки правильність програми й тактики, зокрема виразне визначення себе проти обох окупантів, рішало про міцні позиції самостійництва. Це саме входить у гру в відношенні до Червоної Армії. Бійця треба не тільки наставляти проти війни, але йому треба сказати ще проти кого і за що він має піднести свої багнети. І тут зразу стає ясно, що український червоноармієць не піде на жодну розв'язку і не дасть себе потягнути на ніяку акцію, що матиме що-небудь спільного з Німеччиною, з отим зненавидженим вбивником полонених, гнобителем народніх мас, бруталним варваром, що його Схід до сходу пізнав за три роки окупації. І тут також яким є наскільки наївними є сподівання, що напр.. якісь пронімецькі військові формації, як от дивізія, можуть відограти якусь роллю, як політичний чинник, себто як політично мобілізуючий чинник у відношенні до червоноармієця. Хто цього сподівається, доказує повне незнання Сходу та робить прикру помилку, намагаючись дивізії, як певному мілітарному факторові, надати ще й значення вирішального політичного чинника

А тепер питання українських збройних частин у німецькій армії та українських робітників і полонених у Німеччині. Одною з більших трагедій українського народу в сучасній війні є знов боротьба брата проти брата. Але на це ми виходу не маємо. Так довго, як довго ми є об'єктом політики імперіялізмів на українських землях, так довго вони будуть змушувати нас кривавитись за їхні інтереси. І так само, як не вдалося і не вдається спинити большевицької мобілізації, так само не спинили ми й не спинимо мобілізації німецької. Ми можемо тільки в деяких відношеннях на неї впливати і відтягати від неї певну кількість елементу, призначеного до інших форм боротьби. І тому так само, як активно є наша постава до Червоної Армії, так само активно ми мусимо поставитись до всіх українських формацій у Німеччині, від Визвольного Війська і Дивізії почавши, а скінчивши на одиночному солдатіві чи робітникові в Німеччині. Все це є, наразі, організовані кадри чужих армій, які, однак, у відповідний момент мають стати активними революційними кадрами на Україні. І суть нашого завдання заключається в тому, щоб їх в такі кадри перетворити. Значить, не заломлювати рук над тим, що Україна оголочується з її вартісного елементу, бо на це ми можемо лиш порівняно мало впливати, але вийти із існуючого стану і відповідно до того використати існуючі формації та підготувати їх до боротьби за Українську Державу.

Під час, коли українські формації в Червоній Армії ми розглядали під кутом майбутнього розвалу в ССРСР, то українські формації в Німеччині

набирають окремого значення в зв'язку з можливістю виклярування ідейно-політичних фронтів та нової війни проти ССРСР.

Це сталосьби, зокрема у випадку добровільного чи не добро-вільного порозуміння Німеччини з Англією і спільної війни проти большевиків. Тоді нового політичного змислу набрали б усі, зараз насильно змобілізовані німцями, українські формації. Тоді також були б основи для того, щоб українських полонених втілювати до українських збройних частин. Всі формації стали б для української політики дуже важливим атутом в руках, подібно, питома вага українського політичного керівництва буде мірятися закордоном його спроможностями проводити свої визвольні акції в краю, а зокрема в рядах Червоної Армії.

В тому аспекті треба розцінити також позицію Галицької Дивізії і всіх зараз насильно мобілізованих галичан. В новій зовнішньо-політичній обстановці, при тому під всеукраїнським самостійницьким політичним керівництвом, може ця мілітарна формація подібно, як і другі, набрати також певного політичного значення, як отут, у руках політичного проводу. Але до того потрібні названі два елементи, себто зовнішня ситуація і самостійницьке політичне керівництво. Натомість, зовсім нереальними і для визвольної справи шкідливими треба визнати намагання СС – Дивізії і подібним піднімецьким формаціям у теперішній дійсності надати характеру політичного чинника, що мав би начебто довести до ревізії українсько-німецьких відносин, себто до визнання України Німеччиною. Така постановка, що є нічим іншим як дальшим намаганням вдержати українську визвольну справу на послугах німецького імперіялізму, компромітує самостійницьку ідею:

1) перед українськими народніми масами, бо створює серед них ілюзію наче б німці, “однак”, надумалися і готові дати Україну;

2) зарізує нашу визвольну справу в очах ОСУЗ, які ніколи не повірять німцям, бо їхні насильства вже раз пережили;

3) лле воду на млин большевицко-польської, а також німецької пропаганди, що завжди представляли українську справу, як дочіпку до німецького імперіялізму;

4) компромітує нас в очах Заходу, як дальших вірних слуг зненавидженої всією Європою Німеччини.

І тому всім українським формаціям у Німеччині ми мусимо надавати такої позиції, якою вони в дійсності є, себто позиції мілітарного чинника, приймаючи їх як конечний наслідок окупантської насильної політики на наших землях. В цей спосіб наші люде заставлені кривавитися за чужі імперіялістичні інтереси. Але не добровільно! Ми не є нічийми ляндекнехтами. Наших батьків і синів тягнуть насилу і ми лиш частинно можемо перед тим оборонитися. Бо ніхто, ані ОСУЗ, ані Захід не може мати до нас претензій за наші формації у німецькому війську, бо ж такі формації існують також у

большевицькому війську і нас ніхто не спитав, чи хотіли ми туди йти, чи ні. Ні, ми не давали своєї крові для того, щоб загравати якусь політичну гру з імперіялізмами, щоб обіцувати собі що-небудь від них. Ми йшли прямою лінією самостійництва, ми боролися проти насильної мобілізації, а коли вона наступила, то ми, очевидно, числимося з тим фактом, як з певним фактором нашої сили, нашої сили зарівно в німецькій, як і большевицькій арміях, сили, яку ми кожночасно будемо намагатися використати для нашої визвольної справи.

В цей спосіб ні вчому не потерпіла чистота нашої ідеї, ми ніколи не зв'язалися з німецьким або большевицьким імперіялізмом на те, щоб до спілки з ними будувати Україну.

І тому нашу, чисто революційну і вповні самостійницьку концепцію боротьби, ми поставили у формі наших власних збройних відділів, що творяться зовсім незалежно від волі окупантів і проти неї.

Ми створили ті відділи в таких розмірах, в яких то було можливе в трудній окупантській дійсності, але ми їх створили, вони існують і борються і про них змусили ми заговорити зарівно німецьких, як і московських імперялістів.

Це й є оце третє середовище для вирощування і збереження наших воєннотдатних елементів, себто повстанські відділи УПА.

Довкруги УПА нагромадилося в українському політичному світі, а головню в української інтелігенції ряд дуже крайніх понять. Від найбільш позитивних до найбільш негативних, від найрожевішого ентузіазму й оптимізму, до найчорнішого песимізму й осуджування. Це так зрештою типове для української душі й для політично невиробленої інтелігенції, в якій солом'яний вогонь запалу чергується з чорною меланхолією та безпорадним опущенням рук.

Коли весною 1943 р. почались більші дії УПА на Волині і Правобережжі, себто коли український самостійницький рух мав відвагу, сказавши “а”, сказати “б”, себто, заявивши перед тим своє негативне відношення до обох імперіялізмів, зумів його піддержати зброєю і боронити нарід перед надмірним вже терором німців і большевицьких партизан, – не було слів остороги, а то й розпуки з приводу мнених “передчасних страт”, чи прямого ляментування м'якотілої української інтелігенції під адресою УПА. Міра доповнилась, коли УПА, zagrożена ще й поляками, мусіла перед ними боронитися. Тоді не було такої брехні, хитрої польської агітки про виколені очі і відрізані язики, в яку не повірив би український інтелігент. (Хоч, як відомо, немає на світі поляка, який признав би, що винні в тому є поляки, або який признав би, що мордувати вміють також поляки).

Крім цього діяла ще й німецька пропаганда, якій деякі українські круги також наставляли вуха, хитро філософуючи, що “однак” в УПА – здається – вкралися большевицькі агенти.

Але час ішов, а УПА жила і не хотіла дати себе знищити, ані німецьким та большевицьким терором, ані похитуванням головою скептиків. Прийшов большевицький зимовий і весняний наступ. В українській інтелігенції, зокрема галицької, зродився страх за долю УПА. Критика віджила знову, про передчасність і дїтвацтво. Рівночасно, однак – що найбільш характеристичне – ці самі люди ентузіазмували себе і своє оточення вістками про те, що УПА відбила Київ, що заняла Житомир і т. д. Та найбільше пролому в настроях для УПА зробили вістки німецької преси і надія про те, що УПА бореться по той бік фронту. У вісті з такого джерела мусів повірити навіть найбільший скептик з-поміж українських інтелігентських скептиків і легалістів. Те, чого була б не доконала ніколи ніяка самостійницька пропаганда тисячами листівок, цього доконала одна заява німецької агенції. Бо так мало довір'я має українство, зокрема його скептична інтелігенція, до власного проводу, а так багато вірить вона чужим джерелам, тільки тому, що вони чужі. Безсумнівний продукт неволі.

Оця “госса” для УПА скріпилась тим, що весною цього року проявились ширші акції УПА також в Галичині. А Галичина, а зокрема її інтелігенція витали УПА з двох причин. Перше тому, що вона сподівалася, що УПА не пустить большевиків, друге тому, що появлялися чутки, наче УПА співпрацює з німцями, а чей же нічого так дуже не прагнув пересічний галицький інтелігент, як порозуміння УПА з німцями. В тому він вповні сходився з німецькими бажаннями.

Коли, однак, на таке політичне самогубство УПА не пішла, коли до того ще й показалось, що УПА не оборонить народу перед Червоною Армією – настрої відвернулись, мовляв, концепція УПА скрахувала. Одиноке, що нам осталося – думають сьогодні деякі галицькі політики – це Дивізія СС і в ній треба шукати рятунку.

Оцей спосіб думання, такий характеристичний для української інтелігенції, себто кидання себе від крайности до крайности, від ентузіазму до зневіри, від одної концепції до другої. Нічого дивного, що в такій ситуації деякі давно збанкрутовані політичні гешефтьяри намагаються зробити інтерес. (Паліїв).

Бо, подумати лиш: що значить концепція Дивізії, як політична концепція нашої боротьби? Це ж дальше прив'язання української справи до німецького воза, який війну програє, і який нас на кожному кроці компромітує.

А що значить, що концепція УПА скрахувала? Концепція УПА – це незалежна українська політична думка і боротьба за УССД. Коли вона скрахувала, тоді ідея української державности взагалі нереальна. Тоді ми своїй держави мати не можемо, тому треба йти завжди з котримсь з історичних ворогів та ждати від них протекторатів, чи комісарятів.

Так і видно, куди таке розумування веде.

Тому не туди вихід! Треба собі сказати ясно: всі, накинені нам окупантами форми (збройні відділи в німецькій і большевицькій арміях) ми будемо старатися використати для нашої ідеї, намагаючись їх переставити на революційні рейки та у відповідний час поставити на службу української революції. Незалежно однак від того, ми організуємо власні, незалежні від волі окупанта, збройні частини, що:

1) ідейно-політично засвідчують в краю і закордоном нашу наскрізь незалежницьку політичну платформу боротьби;

2) є виразником тієї платформи і вповні диспонуються українським народом, згідно його політичним керівництвом, та є незалежні від окупантів, а тільки стоять у сталій боротьбі з ними.

Значить, тут йде про розумну народну політику, яка вміє використати всі можливі форми і ті накинені окупантами, і ті створені власною волею, та кожній з них вміє призначити відповідне місце у великому плані визвольної боротьби народу.

Є ще питання співвідношення поодиноких форм до себе, і тут зразу виринає на всю ширину вага УПА в передреволюційному періоді.

Українські частини в Німеччині є ідейно, силою умов, впахані в німецьку політичну концепцію, а українські червоноармійці – у московську імперіалістичну концепцію. Для цілого світа, завдяки ворожій пропаганді, вони німецько-большевицькі наємники. Прийде момент, коли ці українські бійці з обох армій мусять переставитися на ідейні українські самостійницькі позиції, не так у себе всередині, бо вони в частині вже є тепер, але для світа. Куди вони тоді звернуться?

Очевидно, що туди, де вже така самостійницька концепція існує і де вже існують самостійницькі організовані кадри, себто до УПА. І зовнішньо-політично і внутрішньо-політично така переставка буде мати величезне значення. Зрештою, вже сьогодні для українського бійця з німецької і большевицької армії УПА є остаточним прибіжищем. І це добре. В днях заломлювання окупантських апаратів це набере величезного значення. Бо тоді ті бійці будуть мусити десь подітися. Є ясним, що вони причалять до самостійницько-революційних частин. Не йде тут про силове відношення чи про перевагу УПА взагалі, бо це другорядне. Йде передовсім про те, що від певного моменту всі ті люди, які досі були змушені служити чужим, починають відтепер служити тільки українській визвольній справі.

В тому є значення УПА.

Тепер розгляньмо позицію УПА під кутом збереження народу, себто тих людей, що не підуть в чужі мобілізації. Є ясним, що воєнноздібний елемент не буде могли вдержатись індивідуально в большевицькій дійсності. Це видно вже сьогодні під німцями. Що доперва під большевиками? Пригадаймо цю дійсність: масова мобілізація, вивози, насилування жінок, грабунок. Певна кількість людей піде в мобілізацію. Але частина остане. В тому найкращі та

майже всі революційні кадри. Бо ті, які підуть в мобілізацію, це наша майбутня і похідна сила, а нам треба вже тепер власної, незалежної від окупанта збройної сили, її треба зберегти і виростити.

Відповідаючи на це, треба сказати, що людей, які не підуть в мобілізацію, можна зберегти в сучасний момент більшовицької окупації і під нею можливо єдино в організованих і збройних військових кадрах. При тому в ті кадри підуть найкращі, бо саме в найкращих посипались би удари большевиків. Іншої форми їх збереження немає.

Та не тільки про збереження йде, але про активну боротьбу. Бо ж ми поставили вимогу вдержання ідейно-політичних позицій і боротьби серед народу. Це також передумови наших закордонних політичних акцій. Треба, отже, з цього витягнути висновки і боротьбу вести. Про яку національно-визвольну боротьбу можна думати в умовах большевицької дійсності? Легально, себто у згоді з режимом її вести не можливо. Большевики дозволяють тільки на агентуру в стилі т.зв. уряду УРСР. Навіть на комітети там немає місця. Не можна також робити собі будь-яких ілюзій, щодо можливості повороту часів з доби українізації навіть в хвилині послаблення СССР. Ті речі належать безповоротно до історії.

Отже, боротьба нелегальна. В яких формах? Досвід останньої під-більшевицької дійсності вчить, що в першому періоді нормальна конспірація у формі т.зв. організаційної сітки буде дуже тяжка. Можна говорити радше про зв'язкові і зачепні пункти, а не про нормально розбудовані підпільні клітини.

Тому властива революційна боротьба мусить проходити, передовсім, у формі збройних відділів, що є для нас рівночасно формою збереження найвартіснішого народного елементу.

Вдержання і розбудова збройних відділів є, як показала практика, в сучасний момент реальним ділом. Тут перед нами ще майже півроку догідної для партизанських дій пори. Цей час дасть українським збройним частинам змогу відповідно забезпечитися і вивінуватися на майбутнє. Крім того, в тому часі можливі політичні ускладнення, що можуть принести для українського народу бажану кон'юнктуру.

Якщо йде про значення повстанських відділів для мобілізації настроїв народних мас для ідеї державности України і революційної боротьби, то воно дуже велике. В час, коли в тяжкій фронтівій полосі і жорстокій большевицькій дійсності крахують всі інші незбройні методи політичної боротьби, в час, коли большевизм проголошує ідею українського самостійництва погребаною, в той час очі мас можуть спиратися єдино на конкретних збройних виявах, бо в них вони бачать не тільки ідею, але і силу. А що це значить, про це повчають нас наслідки збройних рейдів УПА на Правобережжі 1943 р. В такий час ні сама пропаганда, хоч найгарнішої ідеї,

ні невидима підпільна сітка не вистарчають. Змучені війною люди прагнуть знайти для себе якусь остою в конкретній, видній назовні силі. Психологічно це зовсім оправдано.

Друге завдання збройних відділів – це створити зав'язок майбутньої української армії. До архіву треба відложити теорію і концепцію, які голосили, що саме революційне кипіння мас, викликане гнітом окупанта та революційною пропагандою, доводить до революції та знищення окупантського режиму. Окупантський режим – це хоч і послаблення, але все ж таки фізична адміністративно-поліційна і мілітарна сила, його отже тільки такою самою власною збройною силою можна зламати. Без цього не буде революції.

А тепер питання, як ця збройна сила має повстати? І тут знову треба відкинути одне виплекане в нас переконання, начеб така сила могла повставати з дня на день. “Деус екс махіна”, збройні відділи не повстають, що доперва говорити про армію. Все це вимагає довгої і важкої підготовки. Хто знає, що це значить в окупантських умовах зібрати, вишколити, узброїти, нагодувати та вдягнути одну чоту, той зрозуміє, що навіть революційні армії складаються звичайно з соток тисяч зреволюціонізованих людей, то однак ця маса, бо це тільки маса, мусить кудись приеднатися, себто мусить вже існувати якийсь хребетний стовп майбутньої армії, мусять бути кадри нижчих і вищих командирів, щоб могли зразу охопити тисячі ново-зобілізованих. Все це мусить бути зроблене в передреволюційному періоді, якщо сама революційна хвиля не має переродитись в анархію. Тут зразу є відповідь на голосні в наш час зауваження про т.зв. передчасність організації збройних відділів, про втрати і т.д.

Можна однак спитати, чи створення навіть такого зав'язку майбутньої армії можливе в окупантській дійсності? Отже досвід УПА доказує, що можливе. Але чи тільки досвід УПА? Не забуваймо, що вже в грудні 1919 р. армія УНР вирішила прийняти партизанські форми боротьби, раз тому, що тодішній стан війська не давав змоги вдержати регулярної армії, та що зовнішньо не було ще конюнктури, два, тому, що в цей спосіб мав бути збережений зав'язок майбутньої армії, що мала організуватися при кращій міжнародній обстановці, в партизанських формах вдержала армія УНР повних п'ять місяців, промандрувавши за той час все Правобережжя. Тоді було питання передержати, так само, як таке питання існує сьогодні. При тому політично армія Зимового Походу мала кольосальний вплив на маси, чого не мав, напр., спільний похід з поляками на Схід.

Говорячи про політичне значення повстанських акцій, переходимо до третього завдання, яке мають виконати збройні відділи, а це до вдержання наших визвольних позицій закордоном у теперішній момент і в час евентуального конфлікту з советами.

Що варта який-небудь емігрантський уряд, чи тільки його делегатура, якщо він не може покликатися на боротьбу краю? Акції такого закордонного представництва будуть рівні зеріві.

А друге: ми ствердили, що з огляду на багатства України та на її стратегічне значення при розвалі Росії, кожна зовнішня сила буде намагатися здобувати і розбудувати якнайсильніше свою позицію на Україні. Ми розуміємо, що це значить: це перший ступінь до поневолення. Тому перешкодити може тільки наша організована збройна і політична сила, яка створить певні факти доконані, перед якими кожна зовнішня сила мусить вгнутиися, чи, принаймні, з ними рахуватися.

Яку ж революційно-визвольну боротьбу в краю ми будемо могли вести і які у виду того будуть наші позиції закордоном, а з другого боку, які доконані факти ми могли б творити, коли не було б в нас уже тепер ствердної певної збройної і політичної сили? Не забуваймо, що на закордонному ринку тільки сила ділає, бо, напр., славні альянтські місії з 1919 р., які як передумову розмов взагалі ставили їхнє втручання в українські справи, домагаючись усунення Винниченка й Петлюри з Директорії, дали себе невеликим повстанським відділам зіпхнути в Чорне море. Тоді напевно їхня думка про Україну була інша.

Вкінці ще справа характеру збройних відділів та їхньої тактики. Збройні відділи повстають, м.ін., під гаслом збереження народу, його живої організованої сили й перетривання. Зрозуміло, що вони не можуть бути кидані в масові акції, зокрема такі, що були б політично недоцільні, напр., зудар з першою лінією Червоної Армії. Але проти насильств здичавілих елементів з ЧА, що грабують наші села, а в першу чергу проти терору НКВД, збройні відділи мусять боронити народ і себе.

Ресумуємо:

1) Питання організованих кадрів – це, в сучасній окупантській дійсності, питання цілого народу, його збереження, себто збереження його духової і фізичної сили. Зарівно з внутрішньо-політичних, як і зовнішньо-політичних зоглядів, наші організовані кадри – це передумова сильних позицій української самостійницької ідеї в краю і за кордоном.

2) Для створення і вдержання наших організованих кадрів ми:

а) використовуємо всі насильно створені формації, зарівно в німецькій як і большевицькій окупантських дійсностях;

б) творимо власні, незалежні від волі окупантів і перебуваючі вже сьогодні в боротьбі з ними наші, збройні політичні відділи.

Успіх нашої визвольної справи залежить від співпраці обох названих груп, себто тих, які творяться під натиском окупанта і тих, які творяться незалежно від нього, а зокрема від того, наскільки у відповідний момент зуміють українські частини в чужих арміях переставити себе не тільки ідейно, але й організаційно на самостійницькі рейки та разом з існуючими вже

революційними збройними кадрами УПА дати основу для повстання політично незалежної Української Народної Армії.

3) Поруч характеру самооборонного засобу народу мають збройні відділи УПА

а) стати одною з провідних форм, в яких проходитиме революційно-визвольна боротьба народу за власну державу;

б) стати зав'язком майбутньої Української Армії;

в) стати гарантом для видержання наших позицій, зарівно в краю, як і закордоном, та рішальним чинником для того, щоб у відповідний момент український нарід здобув владу на Україні в свої руки.

Ми обговорили одну з основних форм самооборони народу в большевицькій дійсності і творення його організованої сили. Похідних форм самозбереження є ще більше. Сюди належить зміна місця побуту на землях, а також еміграція. Цієї останньої тут не розглядаємо як форму збереження народу, бо, перше, для мас немає куди емігрувати, а німецькі фабрики – це не є жодне збереження; два, на еміграцію тих, що емігрувати хочуть і мають на це засоби, – не можна мати впливу.

Окремою справою є справа наших закордонних політичних акцій. Говорячи про внутрішньоорганізовану силу, ми поставили її як передумову успішної закордонної політики. Завдання на тому відтинку ми не будемо детально обговорювати. Їх вимогу, пекучість і доцільність ніхто квестіонувати не буде. Проблема ця лежить сьогодні радше в площині практичної роботи. Справу цю заторкнемо, обговорюючи третю з черги проблему нашої внутрішньої політики, а це – проблему Проводу.

До цієї справи тепер переходимо. Ми сказали вище, що без проводу немає організованої політичної боротьби народу, є тільки стихія. Провід, якого треба даному середовищу в його суспільній боротьбі, мусить бути такий, щоб він:

1) доріс до даної хвилі чи доби,

2) щоб доріс до висоти завдань, які треба сповнити.

Скільки невдач і трагедій було в нашій історії в висліді того, що – як відтак стверджувала історіографія – провід не розумів доби, не опанував маси і став на висоті завдань. Без сумніву, маса в нас не була також ніколи ідеальна, але її вважають знаряддям в руках проводу, тому його вважають відповідальним за невдачі.

Момент чи доба, в якій живемо, насправду жорстока. Не тому, що колись порівнювали її поети до вовчиці, бо вони, деколи, мабуть у своїй простодушності, не уявляли, яке лихо викликають, але тому, що в сучасній добі маємо до діла з жорстокими касарняними режимами большевизму і гітлеризму, собі які надають тону всьому світові. Тому, що методи сучасної доби нещадні, нераз варварські, що національні пристрасті розпалені до білого, що хижацькі імперіялізми не знають ніяких стримів у реалізації своїх

цілей, а ідеї гуманності й правопорядку пішли зовсім в забуття, а з мораллю й етикою також не числяться.

В такій добі керувати політичною боротьбою поневоленого народу нелегко. До цього покликані тільки сильні люди.

Їх треба в сучасний момент, зокрема на Україні. Здається немає в світі такої другої країни, де схрещувалось би стільки суперечних впливів, куди витягалось би стільки загарбницьких рук. Тому, здається, такою трагічною, хоч і притягаючою, для кожного є ця країна. Яких тільки ударів зазнала вона протягом трьох останніх десятиріч, а зокрема у военний час!

Це одне. А тепер наші завдання, що їх ми поставили перед собою. Вони скромні, бо йде лиш про вдержання і розбудову ідейних позицій самостійництва під кутом майбутньої революції та про збереження народу, згідно його життєвої фізичної організованої сили, – але в яких умовах ці завдання мають бути виконані! Наші завдання мають бути серед і всупереч всім окупантським намаганням стерти Україну з лиця землі! Це говорить про якість керівництва, які ми для тої цілі мусимо мати.

Отже: в обличчі трудних умов, що в них нам, як народів, приходиться діяти, та в висліді завдань, що їх ми поставили перед собою, керівництво українською визвольною боротьбою та її очолювання внутрі й закордоном мусить бути в руках справді сильного і наскрізь революційного та політично зрілого до висоти завдань Проводу. Оце принципове ствердження не може бути зрозуміле як фраза, але як глибокий зміст проблеми Проводу.

Що складається на силу Проводу? Побіч вимоги особистих індивідуальностей у Проводі, треба назвати його нерозлучну зв'язаність з боротьбою та безпосередня участь в ній. Тому ми зразу мусимо виключити можливість і претензії т.зв. емігрантських комітетів виступати в ролі керівництва народу. Це може бути тільки закордонно-політичне заступництво його інтересів, але ніколи провід боротьби, яка проходить на землях і якої керівництво мусить бути на землях. В цьому заключається не тільки сильна моральна позиція Проводу супроти власного народу, що він ставить йому навіть дуже тяжкі завдання, але й супроти закордону, якого респект спирається завжди на позиціях даного проводу в краю. Очевидно, що в цей спосіб ми не пересуджуємо ані персонально, ані чисельно розподілу людей, що до їх побуту в краю, чи закордоном, ми тільки принципіально стверджуємо, що центр, себто Провід визвольної боротьби, мусить бути з нею безпосередньо зв'язаний, себто бути на землях.

З другого боку, ми також не пересуджуємо в той спосіб тих можливих змін в такій постановці, що їх може принести зміна закордонно-політичних умов та їх вимоги для нашої боротьби, зокрема для керівництва.

Другою, поза зв'язаністю з безпосередньою боротьбою, передумовою внутрішньої сили Проводу ми б назвали внутрішню гармонійність в праці. Це тим легше досягнути, що ми находимося в дуже важких умовах боротьби, а це

завжди позитивно впливає на внутрішню спаяність, а з другого боку тому, що немає серед сучасного українства принципових різниць, щодо мети, за яку треба українському народові змагатися. Питання програмно-устроєві, при всій своїй важливості, не повинні стати також основою суперечності. Врешті, большевицька окупація України розв'язе, правдоподібно, до основ питання методів, себто практики, бо тактика під більшовиками, як ми показували, – одна і дуже проста.

В тій ситуації ключевим було б питання визнання однієї платформи боротьби, себто революційно-визвольної боротьби за УССД проти більшовицького і німецького імперіялізмів. Ця платформа творила б дуже широкі рамки, хто отворяли б доступ для кожного, що в сучасний момент рішений до активної боротьби за Українську Державу. Це було б також рамове визначення політичних напрямних Проводу, а їх визнання створило б добру основу для гармонійної праці в керівництві. Є яким, що той, в якого були б сумніви навіть в такій постановці, себто хто в'язав би ще якісь надії з большевицьким або німецьким імперіялізмами, тут не міг би на такій платформі стати до співпраці, не то вже керівництва.

Третьою передумовою сили Проводу є сам факт його спроможности виконувати свої функції, себто керувати політичною боротьбою народу. На це складається два моменти:

а) зв'язок з краєм і опертя в ньому, себто дислокування кадрами і другими засобами модерної політично-визнаної боротьби (зв'язки, організаційні клітини, фінанси тощо);

б) виконність органів керівництва – індивідуальна і збірна. Тут входять в гру такі вимоги як індивідуальні дані, чи то ставити концепцію боротьби, чи її організувати в краю або в інших умовах. Так само зрозумілий є фаховий принцип в керівництві, як наприклад військовики, пропагандисти, зовн. репрезентація і т.д.

Такі є в загальному передумови сили Проводу визвольної боротьби в наших умовах. Окремою справою, яку при обговорюванні питання Проводу треба піднести, є його всеукраїнськість. Це питання зв'язане з проблемою характеру Проводу та принципами його добору.

Українська визвольна боротьба йде на всіх українських землях, є отже зрозуміла вимога також всеукраїнськості Проводу. Тут безпосередньо входимо в проблему всеукраїнського об'єднання. Не треба й казати, що в сучасній добі українських визвольних змагань український нарід не може дозволити собі на люксус будь-якого партикуляризму – територіального чи партійного. Сумної пам'яті історії двох урядів і двох українських республік не можуть цим разом повторитися. Це означало б знову програму українську справу.

Якщо говорити про центральні і східні українські землі, то там проблема всенародного об'єднання не є надто складною. В міру закріплення позицій

самостійницького табору в час німецької окупації, орієнтація мас зверталася в його сторону. Німецька окупація дуже скоро показала, що на іншу як революційно-самостійницьку роботу на ОСУЗ місця немає. Півслів і півпрограм маси не прийняли, зрештою на такі компроміси також німці дуже скоро не схотіли йти. В большевицькій дійсності ця проблема є, зрозуміло, ще простішою. Побіч офіційного режиму, може існувати самостійницький табір з його ясною ідеєю і програмою, як нелегальний стопроцентовий противник режиму. Знову, щодо минулого, як показала німецька окупація, на ОСУЗ не остали ніякі серйозні сліди колишніх партій. Це також рятує нас від дрібних партійних суперечок за букви та закріплює всенародний фронт боротьби.

В такій ситуації одинокою передумовою всенародного об'єднання, чи конкретніше, участі всіх земель, а зокрема ОСУЗ, у всенародному керівництві буде визнання спільної платформи боротьби за Суверенну Українську Державу проти большевицьких і німецьких загарбників.

Але також на ЗУЗ проблема об'єднання не є тим, чим була вже, напр., за часів Польщі. Всі ми пригадуємо оці непроходимі перешкоди між поодинокими партіями. Але доба війни внесла в основі зміни. Це зробив головню большевицький режим. Він ліквідував легальний український світ. Однак характерне є, що також в німецькій дійсності цей світ не віджив. Очевидно, на його легальне існування німці не дозволили б. Але ж бо і в легальних формах давні західно-українські партії не розвинули діяльності, себто не підняли боротьби серед мас за здобуття своїх позицій. А це ж рішає у житті і діяльності політичних партій, що змагають до здобуття впливів у народів. В виду цього, як протинімецький і активний у терені політичний фактор, реєстрував себе в німецькій дійсності тільки самостійницький табір, а бувші члени партійних організацій або ввійшли в співпрацю з ним, або індивідуально проводили самостійницьку боротьбу, або були неактивними. Про німецьких ставлеників тут не говоримо.

Це були й є, без сумніву, позначки певної всенародної консолідації на принципі самостійницької ідеї. Вона проявилась, зокрема, виразно в моменті, коли виринула справа організації збройних відділів, а з другого боку справа закордонної політики, що вимагала й вимагає дуже широкої всенародної бази.

Тут треба застеретися, що нам рішуче не йде про будьяке ствердження зросту політичних впливів ОУН. Справа йде радше про далеку від групових принципів практику всенародньої співпраці, що виконується зараз на площині самостійницької ідеї та в боротьбі проти обох окупантів.

Так було і є в німецькій окупації на ЗУЗ. Є зрозумілим, що большевицька окупація цей процес фактичного об'єднання народу, зокрема його провідного кадру, в боротьбі за українську державу буде тільки посилювати.

Чи було б отже доцільним в такій ситуації і при такій тенденції розвитку подій говорити про партійні ключі всенародного об'єднання? Чи не було

б це відгребуванням ряду дуже прикрих перепон власне при цьому об'єднанні? Чейже практично беручи, міжпартійної боротьби на українських землях тепер зовсім немає, а всенациональний Провід має віддзеркалювати боротьбу народу на землях, чого ж тоді в наше всенародне керівництво вносити криве дзеркало красовї дійсности? Чейже на Україні існують зараз дві сили, а це большевицька ідея і система, та українська самостійницька ідея й український самостійницький рух, як ідея боротьби народу за існування і власну державу, отже так само, як з одного боку існує большевицько-український щильд УРСР з його Гречухами і Корнійчуками, повинно існувати одне українське самостійницьке політичне керівництво. В часі, коли уряд УРСР віддзеркалює московську колоніяльну систему на Україні, наш всенациональний Провід повинен віддзеркалювати самостійницько-визвольну боротьбу проти обох окупантів за УССД. При чому тут були б поодинокі партійні непорозуміння в керівництві, коли їх в краю? Чейже Україні зараз не йде про устроєво-партійні принципи, але про саму голу боротьбу за життя, а в цій платформі може зміститися кожний, незалежно від своїх дотогочасних партійних принципів, хто визнає одну річ, а це потребу боротися за українську державу проти большевицьких і німецьких загарбників.

Зрештою, ми мусимо вийти зі становища існуючого вже в практиці на землях всенародного об'єднання у визвольній боротьбі і йому власне дати вислід у верховних властях народу, себто Проводі. В цей спосіб на дуже далекий план сходять справи партійно-групові, бо є ширша плятформа, на якій всі можуть об'єднатися. При такому всенациональному тілі, обоятно з яких середовищ знайдуться в ньому люди, – буде запевнена спроможність фактичного керівництва, бо воно буде мати опертя в краю, себто кадри, зв'язки, фінанси і т.д. Тоді член такого органу буде мати змогу безпосередню співкерувати визвольною боротьбою, незалежно від того з якого середовища він би не вийшов. А яку – спитаймо, для відміни, – мав би ексекутиву на землях цей самий чоловік, оскільки б таких керівників зорганізувати на партійному ключі еміграційних партій, – коли бо дане політичне середовище, яке він репрезентує, від довгих літ перебуває тільки на еміграції і на землях ніяких ексекутивних органів не має?

Тому, у висновку ми за індивідуальним принципом добору провідних одиниць до верховного керівництва з усіх земель і байдуже з яких політичних середовищ, під умовою визнання спільної платформи боротьби за УССД проти большевицьких і німецьких окупантів. Гарантією життєздатности такого керівництва буде індивідуальна вартість людини та її фахові спроможності керувати поодинокими ділянками революційно-визвольної боротьби.

А тепер до завдань українського всенародного керівництва. Тут зразу треба зробити принципіальні ствердження: ми проти будь-яких фікцій, а за справжнім всенациональним керівництвом визвольної боротьби українського народу.

Завдання укараїнського верховного керівництва розуміємо так, як це з'ясовано в проєкті Української Головної Визвольної Ради (УГВР). Отже:

Цілі й завдання Української Головної Визвольної Ради (УГВР) є:

1) Об'єднати і координувати дії всіх самостійницько-визвольних сил укр. народу на укр. землях і поза ними для боротьби за УССД, проти всіх ворогів укр. народу, а зокрема проти московсько-большевицького та німецько-гітлерівського імперіалізму.

2) Визначати ідейно-політичну п'ятформу та напрямні боротьби укр. народу в сучасний момент.

3) Керувати цілою національно-визвольною боротьбою укр. народу аж до хвилини здобуття державної незалежності і уконституювання правних органів державної влади України.

4) Репрезентувати, як верховний всеукраїнський центр, сучасну боротьбу українського народу в краю і закордоном.

5) Покликати до життя перший український державний уряд та скликати перше всенародне українське представництво.

Із названих завдань видно, наскільки оправдані подані вище зауваження і вимоги до організаційно-устросєвих принципів і персонального складу верховного керівництва. Бо якщо воно має справді керувати визвольною боротьбою, то воно мусить бути побудоване на дуже здорових основах та мати відповідних людей.

Якщо йде про завдання верховного керівництва, то треба розрізнити дві головні групи, а це: 1) внутрішню й 2) зовнішню боротьбу. Справу керівництва внутрішньою боротьбою на землях треба розглядати в світлі сучасної політичної дійсности на Україні і тих завдань, що ми їх собі поставили.

Під час, коли внутрішньо-політична дійсність українства в період безпосередньо перед революцією та в час визвольних змагань 1917 р. проходила в великій мірі під знаком боротьби за програми і принципи, політична дійсність сучасного українства проходить під знаком революційно-визвольної боротьби народу за власну державу, часто за пряме таки фізичне існування. Тоді мета не була ясна, часто не були з'ясовані засоби її реалізації. Не було також виразно з'ясоване поняття ворога. Сьогодні в усіх цих питаннях немає в нас жодних сумнівів. Сьогодні є радше питання організації засобів боротьби народу, питання участі всього народу у ній, питання керівництва. На наших очах, в виду нечуваного гніту окупантів та прямої загрози знищення, докопуються об'єднання народу в низах. Сьогодні ми є свідками безпосередньої, нераз самочинної охорони і самооборони народу перед окупантами. Протягом останнього року ми були свідками, як система політики наїзників довела до масової збройної організації народу, відомої сьогодні під назвою УПА. Без сумніву, не називаємо того стихією, бо нею воно не було! Але були це засоби політичної боротьби, яких чіплявся сам таки народ, його низи, завдяки їх здоровому інстинктові самозбереження.

Подібно є сьогодні. Сьогодні на всю ширину станула перед укр. народом небезпека наслідків німецько-більшевицьких практик, що ведуть до винищення. Тому й широкі розміри самооборонних акцій. Звідси також зріст збройних кадрів УПА.

Всі оці явища – це недвозначні вияви широкого всенародного самооборонно-збройного руху укр. народу, що в цей спосіб дає вислів своїй волі жити вільним життям та його здобувати. Оці вияви не були ніколи і не є зараз, як хтось міг би думати, власністю одного політичного середовища. Без сумніву, політичний зміст, себто ідея, програма, а то й практика укр. самостійництва, лежать в основі збройних виявів боротьби українського народу. Але не можна забувати, що тут іде про органічні, наказані самим інстинктом самозбереження народу вияви і тому в тому виді вони не є власністю одного середовища, але всього народу. Тому весь нарід, чи радше його всенаціональне верховне представництво повинно їх очолити. *Сучасна збройна боротьба українського народу у формі його повстанських відділів вимагає політичного завершення та очолення керівними всенародними політичними властями. Оце очолення і завершення надасть українським збройним відділам характеру збройного рамени, чи збройної сили верховних українських політичних чинників, отже всього народу, а верховному українському керівництву дасть тверду базу всякої політичної діяльності в краю чи закордоном, а це оперття на конкретну фізичну збройну силу.* Також для українських збройних частин, що зараз загнані насилу в окупантські армії, буде створений певний осередок політичної орієнтації і верховного політичного керівництва. В цей спосіб, завдяки самостійницьким збройним відділам, буде створено на Україні сурогат укр. армії і сурогат української легальної влади, що в час кон'юнктури будуть могли вимагати від зовнішніх чинників їхньої легалізації також на зовні. Повставший в цей спосіб український верховний орган – це рівнорядний внутрі і закордонний чинник, що його можна протиставити з успіхом т. зв. урядові УРСР, як наскрізь агентурному творові, чи евентуальним подібним німецьким установам. В цей спосіб українське самостійництво, як ідея і політична програма Самостійної України та боротьба за неї, ведеться й очолюється не одною групою, чи партією, але тоді вона ведеться цілим народом і в його ім'я а репрезентується верховним всенаціональним органом.

В цьому заключається одне з центрально-внутрішньо-політичних завдань УГВР.

А тепер декілька зауважень до закордонно-політичних завдань УГВР. Ми вже сказали вище, що основою закордонно-політичної акції є наші внутрішні акції і то зарівно тепер, як і в час можливої кон'юнктури.

Головними завданнями верховного керівництва було б у сучасну пору:

1) поінформувати закордон про справжній стан на землях та революційно-визвольну боротьбу українського народу.

2) здобути на закордонному відтинку визнання нашої визвольної боротьби та нашого права на власну державу.

3) репрезентувати революційно-визвольну боротьбу українського народу перед закордонними чинниками, як його легальне представництво.

Справа інформації закордоном про сучасний стан на землях та про визвольну боротьбу українського народу – це одне із дуже пекучих питань сучасної дійсності. На цьому відтинку ми маємо дуже багато відробити. Тут передовсім треба розправитися із цілою повинню брехонь і клевет, що їх в нашу сторону кидали і кидають наші вороги, зокрема москалі й поляки.

Від ступеня поінформованости закордону про нашу боротьбу залежить також і визнання нас як самостійно-політичного чинника. Український нарід є мабуть єдиний, що протягом цієї війни веде безперервну боротьбу проти двох найбільших імперіялізмів світу без якої-небудь помочі ззовні та здані виключно на свої власні сили. Вправді, якщо йде про визнання нас зовнішнім світом, тут діє ще згадуваний момент зв'язання поодиноких держав з советами або німцями. Все ж, вже тепер ми повинні змагати до визнання нас, як певного чинника, що бореться за власну державність, у тих держав, що зараз не зв'язані з жодним з імперіялізмів. Наша ціль на тому відтинку: здобуту знану міжнародньому праві позицію воюючої сторони, як перший етап до визнання нашого представництва, а відтак уряду та акредитування його представників.

Найбільш однак пекучим питанням являється координація українських політичних акцій за кордоном. Україна, з огляду на її характер, буде завжди предметом зазіхань різних імперіялізмів. Що може бути в такій ситуації більш небезпечного, як декілька дезавуюючих себе взаємно закордонних представництв? Тоді, чей же, отворасться ідеальна нагода гри для зовнішньої сили, отже й небезпека підбивання ціни різнородними, т.зв. закордонними, по суті агентурними представництвами.

Оце встрявання зовнішніх сил в наші справи і агентурне вислужництво земячків треба унеможливити акцією одного всенаціонального Проводу. За ним будуть великі атути. На нього вправді не дуже радо глядітимуть, бо він обстоюватиме суверенні права українського народу на його землі, але його мусітимуть визнати, якщо схочуть дістатися до краю, в якому він єдиний буде мати опертя. Тоді агентурні вихватки безвідповідальних одиниць не знайдуть своїх протекторів. Позиція всенаціонального Проводу буде й тим сильна, що закордоном будуть тільки його делегати, які самі не могтимуть приймати жодних умов, перед тим не відкликавшись до централі в краю.

Робимо висновки з останньої частини доповіді:

1) Завдяки свому характерові, зокрема як форма збереження народу перед знищенням та як одна з головних форм продовжування визвольної

боротьби українського народу, стали українські збройні відділи власністю цілого народу, а їх боротьба, як визвольна боротьба народних мас за власну державу, вимагає в сучасний момент політичного завершення та очолення одним всенациональним верховним керівництвом. Рівночасно ідейно-політичного спрямування на самостійницькі рейки та політичного завершення, після відірвання їх від дотеперішних окупантських форм, вимагають всі українські збройні формації в рядах німецької і большевицької армій.

2) Приймаючи в основі названу під 1) вимогу та dokonane вже на українських землях фактичне об'єднання українських народніх мас довкруги ідеї УССД на платформі боротьби проти большевицьких і німецьких загарбників, покликуємо до життя всеукраїнське політичне керівництво, що очолить всю революційно-визвольну, зокрема збройну боротьбу українського народу та довершить dokonanu в народніх масах консолідацію.

3) Верховне народне керівництво організується на принцип індивідуального добору із активних учасників сучасної революційно-визвольної боротьби українського народу та з провідних постатей поодиноких політичних середовищ усіх земель України на платформі боротьби за УССД проти большевицьких і німецьких імперіялістів з завданням керувати національно-визвольними змаганнями в краю і закордоном та стати чоловім репрезентантом українського народу та його визвольної боротьби.

Знаходимося на території переломового періоду нашої історії. На закруті. Значить, або сучасне українське покоління здобуде українську державу, або доля українського народу буде пересуджена знов на десятиріччя, а може й сторіччя. Бо нагоди такі, як та, яка зараз наближується, приходять дуже рідко. Це виїмкове в нашій історії явище, що два підряд українські покоління є ставлені перед такі проби, як ми і наші попередники з 1917 р. Світові війни часто не повторюються.

Минуле нашого народу і других поневолених народів вчить, що держави не постають в мирний час, в періоди міжнародної стабілізації, завдяки самій тільки революційній боротьбі поневоленого народу. До того треба міжнародньої обстановки. Повстання держав у стилі балканських чи польської з 19 ст. належать до історії. Завдяки розвитку цивілізації, методи окупантського правління такі сильні, що з технічними засобами поневоленого народу в час загального мира не можна пориватися на повстання. Тому не слід робити собі ніяких ілюзій, щодо можливості визволення українського народу, на випадок теперішньої програної!

Також не розглядаємо тих можливостей розвитку, які мав би український нарід в якійсь новій окупантській дійсності. Без сумніву, український нарід настільки здоровий, що він не згине. Але не йдім далеко. Ми не знаємо, що було б з українським народом на ОСУЗ, би большевицька окупація тривала не одне, але два покоління. Окупантські методи в сучасну добу надто страшні та винищуючі, щоб можна було їх легковажити.

Тому ми знаходимося в ситуації тих, для яких відвороту немає. Є тільки одна можливість: виграти і то за всяку ціну виграти. Чи є в нас для того об'єктивні шанси? Уважаю, що є.

Український нарід знаходиться від століть в позиції хворого, в якого в організмі ведуть безперервну боротьбу елементи життя й смерті. Раз одні, раз другі здобувають перевагу. Тільки завдяки своєму, з природи небувало здоровому організмові, міг український нарід досі не згинути. Є ясним, що подібно як ми моральних і фізичних експериментів ледви чи якийсь нарід зумів би видержати.

Сьогодні, без сумніву, ми не сильні. Ми не сильні в першу чергу внутрішньо-ідейною несконсолідованістю українських народних мас, оскільки йде про реальні вияви такого морального об'єднання, себто про активну боротьбу цілого народу. Ми слабі у висліді великого фізичного винищування провідних кадрів і воєнно-здібного елемента. Ми слабі великою ще силою окупантських апаратів та їхнім терором.

Але зате ми сильні атракційною силою нашої ідеї, яка власне на грузах і звалищах обманливих ідей, програм і концепцій, що ними годували окупанти десятки років український народ, – дізнає великого ренесану. Ми сильні нашою прогресивною концепцією політичного і соціального ладу. Ми сильні зростаючою серед народу національною чуйністю, відпорністю на чужі та ворожі підшепти та примани. Ми сильні внутрішньою біологічною здоровістю народу. Ми сильні організованими на українських землях політичними і збройними кадрами. Ми, врешті, сильні рядом зовнішніх моментів, а в першу чергу нашими спільними інтересами з другими поневоленими народами, а з другого боку перманентним послабленням сил ворожих нам імперіялістичних чинників.

В сучасний момент світ не йде до стабілізації, але радше до хаотизації. В тому наш шанс. Суперечності між керівними імперіялістичними силами є такі великі, що дуже тяжко, щоб дійшло до відмежування поодиноких імперіялістичних інтересів. Також не видно цієї найбільшої сили, яка б усіх могла зловити за поводи і собі підпорядкувати. Абсурдність і протиприродність великопростірних концепцій, що означають поневолення народів, починають метатися. Бо не на це пролляло людство моря крові у безчисленних визвольних війнах і революціях, не на це мали ми 19-ий вік, щоб остаточно дати себе поневолити горстці тиранів. Байдуже, чи їхні принципи соціальні, економічні, капіталістичні чи большевицькі, чи знов націоналістично-людодійські чи чорносотенні.

Є певний змісл в історії і правопорядок, що не допускають до надмірного зросту гіганта коштом мільонів оточення. Ніцшеансько-штїрнерівські, т.зв. надлюди є запереченням основного сенсу історії, що заключається не в творенні системи безконтрольної тиранії одиниці, чи кліки, т.зв. вищої раси, чи кляси, але в здоровому розвитку національних спільнот, в їх вільному

змаганні за здійснення ідеалів розвитку народів і правопорядку так дуже опльованих ідеологами модерного людодства. Тому такий короткий вік всіх, побудованих на насиллі одиниці чи кліки, імперій. Тому також, всупереч імперіялістичному характерові сучасної війни, вона буде кінчатися національно-визвольними війнами.

В цьому також наш шанс. Сьогодні ми, так би мовити, сидимо на одному возі, з усіма поневоленими народами. Всім їм грозить небезпека від імперіялізмів і тому всі вони змушені боротися за власне життя. Безперечно, Схід – це не Захід. Але сучасна війна має такі гігантські розміри, що треба сумніватися, чи може запасти якесь епохальне вирішення на Заході, без того, щоб не змінити ситуації на Сході. Зрештою, ми можемо бути вдоволені, що претенсії большевизму сягають також на Захід чи, радше, на цілий світ. Це ще одна причина, чому Україна увійде в гру світової політики. Завдяки витвореній міжнародній обстановці українська проблема не буде вирішуватися тільки на площині Україна – Москва або Україна – Польща. Без сумніву, в остаточній стадії нашої визвольної боротьби з тими двома історичними ворогами ми будемо мусіти вирішально зударитися. До того вже сьогодні йде підготовка. Але в остаточній кампанії між нами не буде виступати, з одного боку, поневолений український нарід, політично ізольований від зовнішнього світу, а з другого – організовані ворожі державні твори. При кінці цієї війни будуть наші історичні вороги також лежати на лопатках, значить наші шанси вирівнюються.

В такій ситуації мусить бути організована і керована сучасна наша визвольна боротьба. Вона мусить бути ведена під гаслом підготовки до вирішального бою за українську державу в догідній обстановці, що її нам знову, вдруге протягом не цілих трьох десятиріч, дасть правдоподібно в руки історія.